

OTDK-DOLGOZAT

2015

KIÚT A RENGETEGBŐL ŐSRÉGI ŐRSÉGI UTAK MENTÉN
Az Őriszentpéteri kistérség fejlesztési terve

WAY OUT OF THE WILDERNESS ALONG ANCIENT PASSAGES OF
ŐRSÉG

Development plan of the sub-region of Őriszentpéter

Kézirat lezárásának időpontja: 2013. március 25.

Tartalom

Ábrajegyzék	1
1. Bevezetés	1
2. Általános jellemzés	3
2.1. Földrajzi elhelyezkedés	3
2.2. Történelmi áttekintés	3
2.3. Természet.....	4
2.4. Hagyományos gazdálkodási formák.....	5
2.5. Demográfia	6
2.6. Foglalkoztatottság.....	8
2.7. Munkanélküliség	9
2.8. Gazdasági helyzet	10
2.9. Infrastruktúra	11
2.10. A térség fejlesztési programjainak áttekintése az elmúlt években különös tekintettel a foglalkoztatásra	12
3. Őrség a górcső alatt.....	15
3.1. SWOT analízis.....	15
3.2. Probléma- és célfa elemzése.....	16
4. Kiút a rengetegből.....	18
4.1. A közös pillér: egy aktív társadalom megteremtése	18
4.2. Első scenárió: Biorezervátum	20
4.2.1. Mezőgazdaság	20
4.2.2. Ipar	23
4.2.3. Szolgáltatások.....	27
4.3. Második scenárió: Helyi Gazdaság Fejlesztése	32
4.3.1. Mezőgazdaság	32
4.3.2. Ipar	34
4.3.3. Szolgáltatások.....	36
5. Összefoglalás	42
Irodalomjegyzék.....	43
Mellékletek.....	46

Ábrajegyzék

1. ábra: Az Őrszentpéteri kistérség állandó lakosságának kor és nem szerinti összetétele.....	7
2. ábra: Az Őrszentpéteri kistérség vándorlási mérlege.....	8
3. ábra: A munkanélküliség alakulása.	9

1. Bevezetés

Az Európai Bizottság Kohéziós Jelentéseiből (European Commission, 2010) ismert az a jelenség, hogy az országok közti különbségek ugyan jellemzően csökkennek, de az országokon belül egyre inkább leszakadnak a periférikus régiók a centrumokhoz képest. Magyarországon ez a jelenség jellemzően az aprófalvas szerkezetű régiókat sújtja. Dolgozatunkban egy ilyen terület, az Óriszentpéteri kistérség helyzetét és fejlesztési lehetőségeit vizsgáljuk meg.

A dolgozat első részében SWOT elemzés és problémafa eszközökkel azonosítjuk a régió periférikusságát előidéző okokat. Ezek segítségével azonosítjuk azokat a célokat, melyek mentén a kistérség gazdasági fejlesztése végbevihető, illetve a lehetséges bázistevékenységeket.

A dolgozat második részében egy fejlesztési tervet dolgozunk ki, alapul véve a régió lehetőségeit. A projektet kidolgozásakor három fő célunk volt:

- Az Órség egyedi kulturális értékeinek megőrzése
- A környezeti értékek védelme
- A fiatalokat vonzó munkahelyek megteremtése

Helyzetelemzési munkánkban elsősorban korábbi tanulmányokra (Natúrpark Térségfejlesztési Kht., 2002; Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt., 2005) illetve terepmunkánk során készített interjúkra, személyes tapasztalatainkra támaszkodtunk. Dolgozatunkban a regionális gazdaságfejlesztés elméleti hátterét alkalmaztuk. A regionális gazdaságtan létjogultságának a nemzetközi kereskedelem hatására megváltozott térszerveződő folyamatok adnak teret. A vállalatok nemzetközivé válásuk után kikerültek a nemzeti kormányok hatásköre alól, és szupranacionális gazdaság jött létre. E folyamat következményeként a vállalatok már nem az egyes országokkal vannak kapcsolatban, sokkal inkább a regionális, lokális szinttű gazdasággal. Ezt nevezzük lokális-globális paradoxonnak, mivel a gazdaság globálissá válása egyben felértékeli a lokális erőforrásokat is (Lengyel-Rechnitzer, 2004).

A regionális gazdaságfejlesztés területén számos hasonló fogalom jött létre (helyi gazdaságfejlesztés, területfejlesztés, stb.), de a lényeg hogy e fogalmak alapját valamilyen

területi egység adja. E terület jellemzői alapján deríthetünk fényt a helyi erőforrásokra, melyekből lokális versenyelőnye származhat az adott területnek.

Általában valamilyen tudatos beavatkozásról beszélünk a helyi folyamatokba, melynek célja minőségi (és nem mennyiségi!) fejlődés a helyiek érdekében. Fontos, hogy a regionális vagy lokális gazdaságfejlesztésben a gazdaság csupán egy eszköz a célok eléréséhez, és nem maga a cél. Ezért gazdasági folyamatokba való beavatkozás során tekintettel kell lenni arra, hogy a gazdaság hatással van az adott hely társadalmi és környezeti tényezőire is, így a helyi gazdaságfejlesztés során nem elég csak egy dimenzióra koncentrálni (Bajmócy, 2011). Ez kifejezetten fontos az Őrség szemszögéből, hiszen kiemelkedő természeti és kulturális értékekkel rendelkezik.

A regionális fejlesztés egyik formája az export-bázis elmélet, melynek lényege, hogy a régió gazdasági fejlődése az exportágazatoktól függ. Az ebből származó többlet-bevételt lehet helyi beruházások formájában a térség fejlesztésére fordítani (Lengyel-Rechnitzer, 2004). Dolgozatunkban ezen exporttevékenységeket igyekeztünk meghatározni az Őriszentpéteri kistérségben a rendelkezésre álló erőforrások alapján.

A kistérség gazdaságának globális versenyben való részvételhez nagyban hozzájárulhatnak a klaszterek. Az együttműködő vállalatok közti együttműködésből származó szinergia ellenállóbbá teszi a térség gazdaságát a globális változásokkal és kihívásokkal szemben, így növelve annak versenyelőnyét (Lengyel, 2010)

2. Általános jellemzés

2.1. Földrajzi elhelyezkedés

Az Óriszentpéteri kistérség Vas megye déli részén fekszik, és lényegében az Órséget foglalja magában. Az Órség egy néprajzi tájegység, amelynek nagyobb része hazánk nyugati felén, kisebb része pedig a szlovéniai Muravidéken található. Az Órséget, mint néprajzi tájegységet a közös vallás, illetve a hasonló építkezési mód, hasonló szokások, és a természethez való hozzáállás teszi egységessé. Az Óriszentpéteri kistérséget a Szentgotthárdi-, a Körmendi-, a Zalaegerszegi- és a Lenti kistérségek, nyugatról pedig Szlovénia határolják. A kistérség huszonkettő településből áll; Bajánsenye, Felsőjánosfa, Felsőmarác, Hegyhátszentjakab, Hegyhátszentmárton, Ispánk, Ivánc, Kercaszomor, Kerkáskápolna, Kisrákos, Kondorfa, Magyarszombatfa, Nagyrákos, Órimagyarósd, Pankasz, Szaknyér, Szalafő, Szatta, Szőce, Velemér, Viszák, illetve a központ, az egyetlen városi rangú település, Óriszentpéter.

2.2. Történelmi áttekintés

Az Órség neve korabeli funkciójából ered: a nyugati országhatár védelmére már a honfoglaló magyarok őrállókat telepítettek. Ennek következtében az órségi dombokon jellegzetes, úgynevezett szerek településforma honosodott meg; a szerek a dombok, a köztük nyújtózó völgyecskéket pedig szegeknek nevezik. A szerek a korabeli őrszállásokból alakultak ki. E szerek együttese alkot egy-egy falvat. A tájat ekkor, az apróparcellás gazdálkodás jellemezte. Az itt élők elsődleges építőanyaga a fa volt, szoros kapcsolatban éltek az erdővel, és talán az egyetlen tájegység Magyarországon, ahol máig fennmaradt a szálaló erdőgazdálkodás. Az Árpád-házi királyok idején az „örök” több ízben is kaptak kiváltságleveleket, amelyekre rá is szolgáltak, hiszen majdnem az összes szabadságért folytatott harcban próbára tették bátorságukat. A kiváltságlevelek értelmében közvetlenül a király alattvalói voltak, és nem tartoztak semelyik földesúr alá. Harcoltak többek között a német betörések, az oligarchák ellen, védték hazánkat a Habsburgoktól, törököktől, tatároktól. Szerepük azonban csökkent az Árpádkor végével, és a későbbi családok, akik örök birtoklása kapták e területet a királytól, egyre kevésbé vették figyelembe az órségi szabadságjogokat. A török hódoltság idején, ami itt majdnem kilencven évig tartott, a magyar adókon túl a törököknek is robotot kellett fizetniük. Trianon kettévágta az Órséget, de 2007 decemberétől már nem gátolják az országhatárok az „órségi egységet”. (Nyugat-Dunántúli régió, 2010; orseg.hu, s.a.; Szinétár et al., s.a.)

2.3. Természet

A természetet a Natúrpark Térségfejlesztési Kht. 2002-es munkája; Az Óriszentpéteri Kistérség Területfejlesztési Konceptiója és Programja alapján (Natúrpark Térségfejlesztési Kht., 2002) mutatjuk be.

Tengerszint fölötti magasságát tekintve az Őrség alacsony dombvidék, amely nyugatról kelet felé lejt. Legmagasabb pontja Szalafő, ami 320 méterrel a tenger fölött fekszik. A terület középső része fennsík jellegűnek mondható, egyébként dombokkal, völgyekkel sűrűn tagolt vidék ez, ami három folyó vízgyűjtő területéhez is tartozik. Innen ered a Zala (Szala, Szalafő közelében), ami a Balatonba ömlik. Az északra tartó folyók a Rába vízgyűjtőjéhez tartoznak, a Zalától délre található folyók pedig a Mura-Dráva vízrendszerbe jutnak a Kerkán keresztül. Sajnos az elmúlt évek egyre alacsonyabb csapadékmennyisége e folyók vízszintjére is hatással van; pl. a Zalában 2012 augusztusában folyamatos vízfolyás nem volt.

Ez az ország legnyugatibb része, az Alpok közelsége meghatározza éghajlatát: a napsütéses órák száma hazánkban itt a legkevesebb, kb. 1800/év, az évi középhőmérséklet 10 Celsius fok körül alakul, az éves csapadékmennyiség pedig 800-900mm. Az Őrség a tölgyes, bükkös, gyertyános klímazónába esik. E fajok határozzák meg a természetes növénytakarót, ami a leggyakrabban erdő. A jellemző talajtípus a barna erdőtalaj, ami alatt tömör alapkőzet szinte sehol sincs. A talajképzők az üledékes kőzetek. Ez szántóföldi művelésre alig alkalmas, kb. 6-10 aranykoronások a földek, de rét- és erdőgazdálkodásra hasznosíthatóak.

Legelőket, szántókat erdőirtással tudtak csak kihasítani a gazdálkodók, és ezeket magukra hagyva az erdő hamarosan ismét átvette az uralmat. Ezt mutatja, hogy az 1900-as évek elején kb. 25%-os volt, ma pedig 60% körüli az erdőborítottság, ami a mezőgazdaság visszaszorulására is utal. A korábban felsorolt őshonos fafajták helyén mára a földhasználatnak köszönhetően (fölhagyott szántók legelők kavicsos talajt eredményeztek) az erdei fenyvesek újultak meg leginkább. Több virágos növénynek már csak itt, az Őrségben van természetes élőhelye hazánkban, illetve ritkaságnak számítanak a tőzegmohás lápok, amelyek egyre több turistát vonzanak e területre. Állatvilága szintén színes, több szempontból egyedülálló. Az Őrség Magyarország lepkékben leggazdagabb térsége, valamint négy farkos kételtű is megtalálható itt; a foltos szalamandra és három gőtefajta. Rajtuk kívül számottevő a fehér gólya, a szarvas és a vaddisznó állomány. Az Őrség természeti értékeit 2002. március 1-jétől már Magyarország legfiatalabb nemzeti parkja, az Őrségi Nemzeti Park is óvja, amibe az Óriszentpéteri kistérség valamennyi települése beletartozik. Fokozottan védett terület Szalafő,

Ivanc, Szőce és Magyarszombatfa. A park területén egy őserdő is található, amit csak engedéllyel lehet látogatni. Több, mint száz védett növényfajt, tizenkét békafajt és vidrákat figyelhetünk meg a nemzeti parkban, valamint legfértettebb és legritkább kincseit, a fekete gólyát.

2.4. Hagyományos gazdálkodási formák

A családok önellátásra törekedtek hajdanán, így nem csak betevőjüket, hanem eszközeit is maguk állították elő. A korabeli gazdálkodás „motorja” a szarvasmarhatartás volt, hiszen ők húzták az igát, illetve trágyájukkal tudtak javítani az egyébként gyenge termőképességű földeken, sőt a kaszálókat, legelőket is trágyázták. Általában 4 szarvasmarha, 2 ló, 20-25 tyúk és 4-5 disznó volt egy családban (Gergőcs, 2013). 1951-ben bevezették az elektromosságot, így már nem volt szükség az addigi gépek, használati eszközök előállítására. Talán mondhatjuk, hogy ez volt a kezdomomentuma a gyökerek feledésbe merülésének és a faluközösség megváltozásának. A kisparaszti gazdálkodás megszűnésének végső dőfését a szocializmus alatt végbement államosítás adta; a hagyományos forma a rendszerváltást követően nem tudott újjászülni. Az államosítás az erdőkre is kiterjedt, noha az erdő az őrségi ember életének részét képezte. Nem csupán faanyaga miatt, de sok más értéket is képviselt az erdő: biztonsági tartalékot jelentett a család számára, ezt adták örökbe a fiatalabb generációknak és egyéb termékekkel is szolgált, például gombákkal, de itt gyűjtötték az almot is a jószágoknak. Ezen értékek közül sajnos mára sok eltűnt, melynek oka a következtelenül végrehajtott kárpótlási folyamat. A rendszerváltás után ugyanis az erdők nem magántulajdonba, hanem osztatlan közös tulajdonban kerültek. Fokozza a problémát, hogy kárpótlási jegyekhez nem csak az őrségi emberek juthattak hozzá, hanem bárki az egész megyéből. Így történhetett meg, hogy az Őrség erdői nem csak az ottlakók kezében vannak. A birtoklási rendszer miatt pedig hiába van valakinek tulajdonrésze, nem férhet hozzá a fához, csak az erdőgazdálkodásból származó, rá eső jövedelemrészt kapja meg. Mivel az embereknek nincs kapcsolatuk a fával – az erdőgazdálkodást az erdőgazdász végzi és képviseli a közös erdővagyon – nem is tudják továbbadni a tudásukat a fiatalabbaknak (Pataki, 2007). Bajban a szerencse, hogy a természetvédelmi szabályok miatt nagyrészt csak szálaló erdőgazdálkodást megengedett. Ettől függetlenül a helyiek véleménye és érzései nem változnak a birtoklási rendszerrel kapcsolatban (Kapornaky, 2013).

Hagyományos feldolgozó ágazatok az Őrségben, melyeket odalátogatva is megtalálunk: a fazekasság, olajútés (döntően tökmagolaj), újonnan pedig megjelentek kecskesajtokat kínáló

porták is. Az Őrséget gyakran nevezik a fazekasság központjának, mert már 1367-ből van írásos följegyzés a fazekasokról (Vörös, 2013). Használati tárgyakat, jellemzően sütő-, főzőedényeket, itatókat, virágtartókat készítenek a hagyományos zöld, barna és terrakotta színekben. A tök a gazdaságokban az állatok takarmányozását szolgálta, a többi növény közé ültették, és gyökerétől messzire futott el, aminek következtében a gyökérhez közelebbi termések előbb értek be, így folyamatosan eleséget nyújtott az állatoknak. A tökmagolaj égéshője viszonylag alacsony, ezért sütni nem lehet benne, de ízletes és kiváló ízesítője pl. a salátáknak (Vörös, 2013; Gergócs, 2013).

Ahogy Magyarország pár évszázada Európa gyümölcsöskertje volt, úgy mondhatjuk az Őrséget hazánk kertjének, hiszen több száz féle alma- és körtefajta volt honos itt. Még Németalföldön is igen jó hírben álltak a Batthyány család gyümölcsei, sőt néha a kertészeket is „kölcson adták” az osztrák, német uralkodóknak, családoknak. Mára szerencsére ismét előtérbe került a gyümölcsök sokfélesége, azonban az elmúlt évszázadban több feledésbe ment közülük, vagy ami sajnálatosabb kihalt (Kovács, 2013).

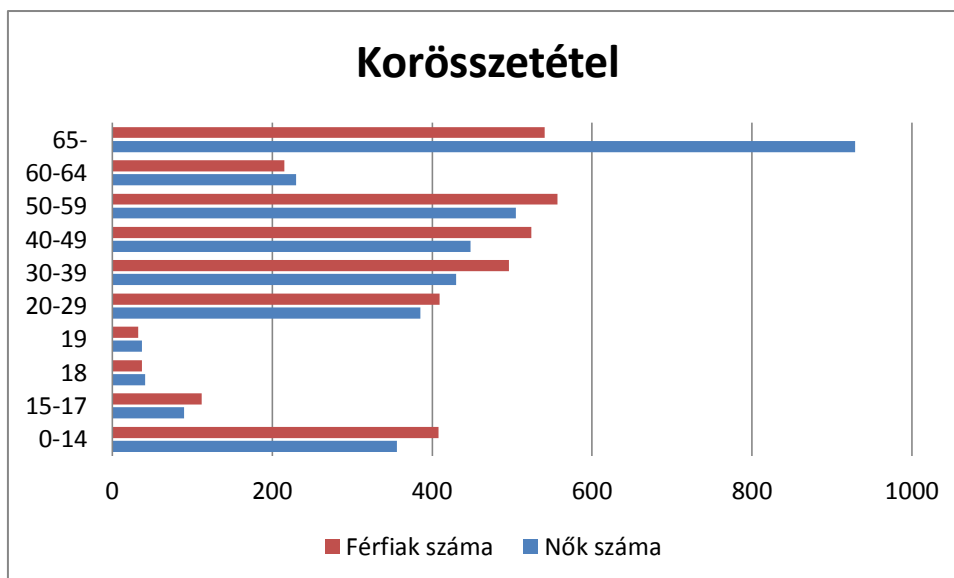
2.5. Demográfia

Az Őriszentpéteri kistérség demográfiai helyzetét a Központi Statisztikai Hivatal 2011-es adatai (KSH, 2011) és a kistérségben készített interjúink alapján dolgoztuk fel.

A kistérség állandó lakossága 2011-ben 6403 fő volt, mellyel az ország legkisebb népességű kistérsége. Területe is csupán 30.523 hektár, de még így is igen alacsony a népsűrűsége: 21 fő/km² szemben a Nyugat-Dunántúli régió 87,7 fő/km², és az országos 107 fő/km²-es népsűrűséggel. Ezek alapján kijelenthetjük, hogy a kistérség igen ritkán lakott, 22 településből 19-ben a lakosság nem éri el az 500 főt, 5-ben pedig a 100 főt sem. Egyetlen városa Őriszentpéter, 2011-ben 1167 fő lakossal rendelkezett. Az alacsony állandó népességen túl a kistérség lakossága a természetes fogyás hatására folyamatosan csökkent az elmúlt két évtizedben: 1990-ben 7959 fő; 2000-ben 7460 fő; 2011-ben pedig már csak 6403 fő. A kistérség korösszetételét megvizsgálva a jövő sem túl kecsegtető: 15 év alattiak aránya 11,27% - csupán 764 fő – ami kissé elmarad a Nyugat-Dunántúli régió 13,39%-ától, és még inkább az országos 14,33%-tól. Azonban a legelkeserítőbb az öregedési index¹ vizsgálata, mely kistérségi szinten 192,41%, ami messze felülmúlja a régiós 124,6%-ot, és az országos 116,6%-ot is. Sőt, településenként vizsgálva az öregedési indexet azt láthatjuk, hogy vannak olyan községek, ahol az idősek aránya többszöröse a 15 év alattiaknak, például Felsőmarác

¹ Az öregedési index a 65 év felettiek arányát mutatja meg a 15 év alattiak számához viszonyítva.

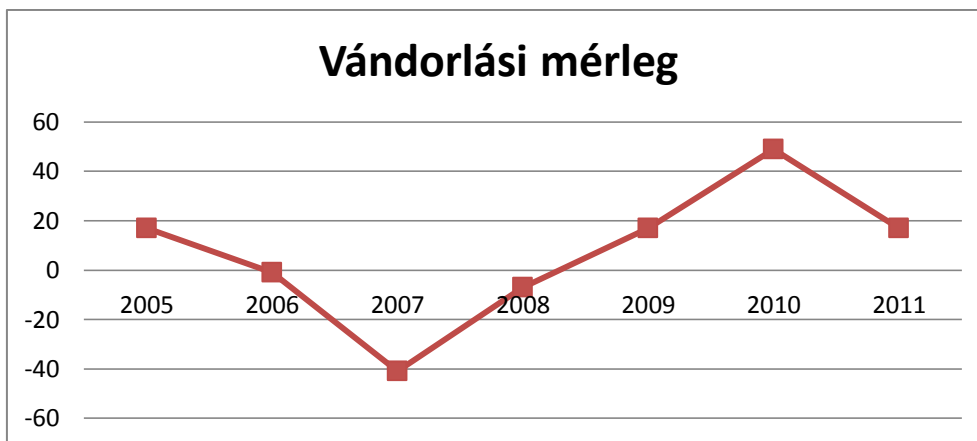
314,81%, Kerkáskápolna 516,67%, Kondorfa 593% és Szatta 400%. A kistérség lakosságának kor szerinti összetételét az 1. ábrán láthatjuk.

1. ábra: Az Óriszentpéteri kistérség állandó lakosságának kor és nem szerinti összetétele. Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés, 2011

Érdekes, hogy a kistérséget enyhe férfi-többség jellemzi ellentétben az országos tendenciával. Ez az arány csak a 65 év felettiek csoportjában fordul meg a férfiak nőkénél korábbi halálozása miatt.

A kistérség vándorlási mérlege, mely az állandó el- és odavándorlások különbségét mutatja, ugyan pozitív, amit a 2. ábra szemléltet, de a lakosság folyamatos csökkenését ez sem tudja ellensúlyozni. Az odavándorlók körében sok értelmiségit, színészeket, képzőművészeket találunk, akiket az őrségi táj szépsége vonz. Azonban problémát jelenthet, hogy ők nem kapcsolódnak be a helyi gazdaságba, sokan csupán idősebb éveiket kívánják ott tölteni, így a térség korösszetételét sem javítják.

2. ábra: Az Óriszentpéteri kistérség vándorlási mérlege Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés, 2011

Összességében elmondható tehát, hogy a kistérség népessége folyamatosan csökken, melynek elsődleges kiváltó oka nem az elvándorlások száma, hanem a fiatalok alacsony, és az idősök magas aránya miatti természetes fogyás. Ennek oka a fejlett társadalmakra általában jellemző alacsony gyermekvállalási hajlam mellett, hogy az elvándorlók között általában családalapítás előtt álló fiatalokat találunk (Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt., 2005). Az öregedő korfa a térség népességének csökkenése mellett az előző generációk által felhalmozott tudást is veszélyezteti, mivel azt nincs kinek átadni, és lassan nem is lesz kitől kérdezni.

2.6. Foglalkoztatottság

A foglalkoztatási szerkezet nagy változáson ment át a rendszerváltás óta: az elmúlt 20 évet a mezőgazdaság háttérbe szorulása jellemzi. Mára már szinte teljesen eltűnt az önellátásra berendezkedett gazdálkodás, melynek alapja a szarvasmarhatarásra épülő zöldség- és gyümölcs termesztés volt. Ma csupán néhány termelő próbálkozik biogazdálkodással, például Szalafőn a Ferencz és a Batha porta, melyek általában falusi turizmussal kiegészítve működnek.

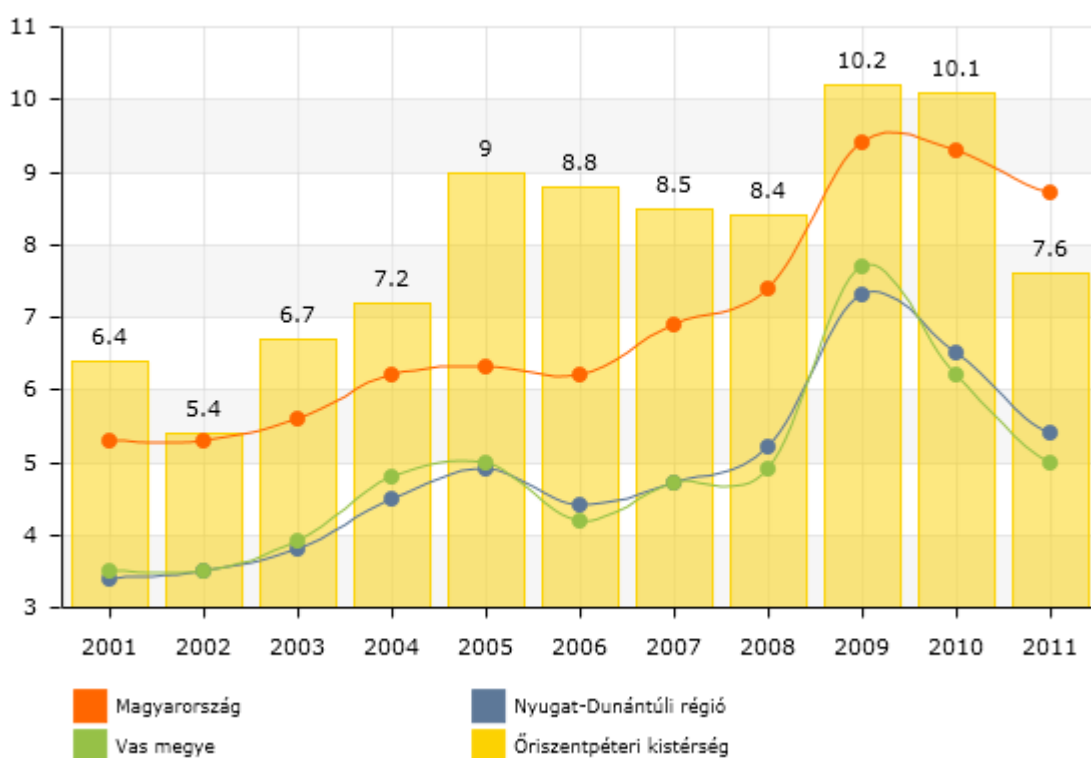
A mezőgazdaságban dolgozók csökkenő arányát a feldolgozóiparban munkát vállalók száma sem ellensúlyozza (Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt., 2005). Hagyományos feldolgozóipari ágazat volt az előző században a kerámia, de ma a kerámiagyár utódjában, a MAT Kerámia Kft-ben csupán 40 fő dolgozik (Vörös, 2013), illetve Magyarszombatfán jellemző a fazekasság. A Magyarszombatfán dolgozó fazekasok nagy többsége azonban idősebb, Vörös Gábortól, a Fazekas Egyesület vezetőjétől megtudtuk, hogy a legfiatalabb fazekas 33 éves, a fiatalabb generációk nem folytatják a szakmát.

A mezőgazdaság háttérbe szorulásával sokan a közeli városokban keresnek munkát, főleg Kőrmendre, Szentgotthárdra, Szombathelyre és Zalaegerszегre ingáznak. A térségen kívülre ingázók nagy számát a negatív ideiglenes vándorlási különbözet is mutatja (KSH, 2011).

A kistérség fő munkaadói ma az önkormányzatok és az Őrségi Nemzeti Park (Őr, 2013). Sokan foglalkoznak falusi turizmussal, de ez csak szezonális bevételt képes biztosítani.

2.7. Munkanélküliség

A munkanélküliség arányára vonatkozó adatokat egyrészt a Váti TeIR rendszerében állnak rendelkezésre, a munkanélküliek összetételére vonatkozó adatok pedig a KSH-ban. Fontos kiemelni, hogy ezek az adatok csak a regisztrált munkanélküliekre vonatkoznak, így akik nem regisztrálnak, vagy nem jelentik be a 180 napon túli munkanélküliséget, nem kerülnek be a statisztikai adatokba. A kistérség munkanélküliségi adatait a 3. ábra szemlélteti, melyen látható, hogy az elmúlt években mind az országos, mind a régiós átlag feletti érték jellemző. Ez alól csak a 2011-es év kivétel, amikor a kistérségi munkanélküliség az országos átlag alatt alakult.

3. ábra: A munkanélküliség alakulása Forrás: Teir, 2013.

A munkanélküliek aránya azonban településenként eltérő. A kistérség adatai alapján a térségben a munkanélküliek aktív korúakhoz viszonyított aránya 9,58% volt 2009-ben, de a legrosszabb helyzetben lévő településeken, például Pankaszon 19,66%² és Szattán 18,33%. 12 településen ez az érték 10% alatt, sőt, Hegyhátszentjakabon 5%, Veleméren pedig 2,33% volt 2009-ben (Őrségi Többcélú Kistérségi Társulás, 2010).

A munkanélküliek kor szerinti összetételét vizsgálva felmerül a probléma, hogy magas az 50 év felettiek aránya, közel 30% (KSH, 2011). Az ő helyzetük igen nehéz, mert egy olyan korosztályról szó, akik már nehezebben tanulnak meg új szakmákat, esetleg lakhelyet sem szívesen váltanak, akár kistérségen belül sem. Végzettségük szerint a munkanélküliek három nagy csoportból kerülnek ki: az általános iskolai végzettségűek (30%), a szakmunkás végzettségűek (32%), és szakközépiskolai, technikumi, gimnáziumi végzettségűek (28%) (KSH, 2011). Jó jel, hogy a munkát keresők közel kétharmada rendelkezik valamilyen szakképzettséggel, azonban problémát jelenthet, ha ezt a tudást nem tudják hasznosítani például az adott ágazatban tevékenykedő vállalat hiánya miatt.

2.8. Gazdasági helyzet

A bevezetőben leírtak szerint az Őriszentpéteri kistérség gazdaságában is megfigyelhetjük a perifériakusság jeleit (TeIR, 2013):

- Az országos, régiós és megyei szinteknél alacsonyabb egy lakosra jutó nettó jövedelem
- A megyei átlag alatti adófizetők aránya
- Jellemzően 5.000.000 Ft alatti éves jövedelmek

A kistérség településeinek vállalkozásait vizsgálva (CYLEX, 2013), pár szesz-, fa- és élelmiszeripari vállalkozás kínál exportlehetőséget a kistérség számára. A vállalkozások száma és az előállított termékek hozzáadott értéke viszont alacsony (például a faipar esetén elsősorban építőanyagokat állítanak elő az iparágban tevékenykedő vállalatok) – ez tükröződik a kistérség alacsony jövedelmében is.

A kistérség egyik legjelentősebb feldolgozóüzeme az Őrségi Tejüzem, azonban a nyersanyag kívülről (Pókaszepetkről és Körmendről) érkezik. Valamint a MAT Kerámia Kft., melyről már korábban írtunk.

² Pankaszon a munkanélküliség nagy arányát a nagyszámú roma lakosság okozza, akik a téglagyár bezárása után nehezen, vagy egyáltalán nem találnak munkát (Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt., 2005).

A természetföldrajzi adottságai miatt a kistérség jellemzően 10 aranykoronás földjei (Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt., 2005) nem megfelelőek mezőgazdasági termeléshez – hagyományosan is az önellátásra berendezkedett települések csak szarvasmarhatartás és trágyázás által tudták a termelést biztosítani. Lehetőség elsősorban az erdőgazdálkodásban lenne, de kitermelt fa volumene alacsony ahhoz, hogy a térségben nagyobb faiparral foglalkozó vállalatok jelenjenek meg. A trágyázás és a fakitermelés korlátainak meghatározása a Nemzeti Park Igazgatóság hatásköre; a jelenlegi szabályozás szerint, ezen ágazatok súlyának növelése nem összeegyeztethető a természetvédelmi célokkal.

A térség híres továbbá fazekasfalvairól – Magyarszombatfáról és Velemérről. A kis családi műhelyek termékeit azonban jellemzően helyben adják el főleg turistáknak – azok csak elvétele jelennek meg az ország más térségeiben vásárokon vagy találkozókön.

A helyi gazdaságban kiemelendő a turizmus szerepe: a kistérség legtöbb településében ugyan találunk szállást – sőt, az 1000 főre jutó szállásférőhelyek száma a kistérségben kétszerese a megyei szintnek, a külföldi vendégéjszakák aránya azonban kiugróan alacsony, a kistérség határral való szomszédsága ellenére. A kistérség vonzó turisztikai célpont – természeti szépségének köszönhetően több napos látogatásokra is megfelelő lehet, azonban fontos megvizsgálni, hogy milyen egyéb programokkal, szolgáltatásokkal növelhető a vendégéjszakák száma, akár külföldi vendégek számára is.

Fejlődésre, exportra vonatkozó lehetőségek elsősorban a turizmusban, kézművesiparban, erdőgazdálkodásban vannak.

2.9. Infrastruktúra

A kistérségben meglévő intézményi, oktatási és közlekedési infrastruktúra nagymértékben meghatározza a kistérség általános vonzerejét és rövid távú lehetőségeit. Sajnos a régió periférikus jelei az infrastruktúrát vizsgálva is megmutatkoznak: A kistérségben nincs kórház, a legközelebbit csak Kőrmenden találjuk. Háziorvost csak Bajánsenyén, Iváncon, Órimagyarósdon, Óriszentpéteren, Pankaszon. Gyermekorvosi ellátást csak Óriszentpéteren, rendőrőrs pedig csak Óriszentpéteren és Pankaszon van.

A kistérségben nincs középiskola, általános iskolák pedig Bajánsenyén, Hegyhátszentjakabon, Pankaszon és Óriszentpéteren található. Óriszentpéterhez legközelebb Kőrmenden és Zalaegerszegen van középiskola, ahova az eljutási idő több mint fél óra (TeiR, 2013). Az általános iskolát jellemzően az összes tanuló elvégzi, és tovább is tanulnak valamely

környékbeli középiskolában (Horváth, 2013). Általában a Szentgotthárdon és Zalaegerszegen továbbtanulók az ingázást, míg a Körmenden és Szombathelyen tanulók a kollégiumi elhelyezést választják (Horváth, 2013). Érdekes lehet megvizsgálni az iskolába való eljutás lehetőségeit, akár közösségi, akár szervezet iskolai közlekedés terén, azon diákok számára, akik ugyanazon város középiskolaiban tanulnak tovább.

A közművekkel való ellátottság viszont jó színvonalú, az országos és megyei átlagokat meghaladja az infrastruktúra, a közműháló mára már a 80%-ot is meghaladja.

Végül a közlekedést vizsgálva, a kistérségi központ más régióközpontokkal való összeköttetése megfelelő, azonban kistérségen belül sok a szűk autópálya. A kistérségen vasútvonal is áthalad, összekötve azt Szlovéniával és az ország más részeivel, bár távolabbi célpontok csak szombathelyi vagy zalaegerszegi átszállással érhetőek el. Figyelmet érdemel továbbá, hogy a települések utcáin jellemzően nem találunk járdát, illetve a házszámok is csak elvétve vannak feltüntetve. Turisztikai szempontból hiányosság továbbá, hogy a településeken belül, illetve azok között nincs kerékpárút.

Összegezve elmondhatjuk az utakról, hogy feladatukat ellátják, azonban akár csak a turisztikai lehetőségek jobb kihasználásához, fejlesztésekre van szükség. A hiányosságok a határon átkelve szűnnek szemet leginkább – Kercaszomort elhagyva Szlovéniába érve, Domonkosfán szembejövő az utak jobb minősége, csatornázottságuk illetve a járdák megléte.

2.10. A térség fejlesztési programjainak áttekintése az elmúlt években különös tekintettel a foglalkoztatásra

2000 óta két fejlesztési program készült a kistérségben, 2002-ben és 2005-ben. Az Őriszentpéteri Kistérség Területfejlesztési Koncepciója 2002-ben került meghatározásra, melyre a kistérségi tervezés épített az elmúlt években. Mindkét fejlesztési programban a beazonosított fő problémák a lakosság rossz korszerkezete, a folyamatosan csökkenő népesség, a lakosság képzettségének az országos átlagtól való elmaradottsága és az ipar hiánya. Ez utóbbi az infrastrukturális és humán erőforrás hiánya mellett az átlagosnál szigorúbb környezetvédelmi szabályoknak köszönhető. Kiemelendő még a nem vállalkozóbarát környezet, mely a megfelelő jogi, pénzügyi és infrastrukturális feltételek hiányában keresendő, valamint a feldolgozóipar alacsony szintje az alapanyagok rendelkezésre állása ellenére.

Az Őrség megfelelő számú és minőségű humán erőforrásban szenved a legnagyobb hiányt, ezért foglalkoztatáspolitikájának ennek orvoslása kell, kiindulópontja legyen. A kistérség

fejlesztési tervei a Natúrpark Program keretében valósulnak meg, mely egy határon átvívelő kapcsolatokkal rendelkező, 61 települést és 3 kistérséget magába foglaló fejlesztési program az egységes arculat és táj megteremtése, a helyiek életszínvonalának javítása és a fenntartható helyi fejlődés céljából. A probléma megoldására a helyi gazdaságot élénkítő és humánerőforrás fejlesztő programok lettek kialakítva, melyek figyelembe veszik az Őrség természeti adottságainak gazdagságát, és szervesen illeszkednek a kulturális értékek megőrzését célzó elképzelésekhez. A stratégiai programokat és azok foglalkoztatással való kapcsolatukat az 1. mellékletben szemléltetjük.

A táblázatból kiderül, hogy a fejlesztési programok a turizmus és a humán erőforrás javítására koncentrálnak, kis mértékben megjelenik a mezőgazdálkodás és annak a turizmushoz kapcsolódó szolgáltatásai. Megvalósulásukat tekintve változó sikerűek, a turizmus területén számos előrelépés történt: a turisztikai lehetőségek különböző programokkal bővültek, például tanösvények, valamint két országos esemény is kinőtte magát, a 10 napos Hétrétország c. vásárral egybekötött eseménysorozat tavasszal, mely akár 15-20000 főt is megmozgat, valamint az őszi Tökfesztivál, melybe határmenti szlovén falvak is bekapcsolódtak nemzetközivé téve az eseményt (Őr, 2013). A térség turisztikai marketingjét 2002 óta az Őrségi Nemzeti Park próbálja összefogni és koordinálni. A számadatok (vendégéjszakák, szálláshelyek és férőhelyek számának alakulása) alapján azonban a turizmus még nem képes biztos megélhetést nyújtani.

A mezőgazdálkodás területén nem sok pozitív változás történt, ami leginkább a humánerőforrás hiányának róható fel. Az elmúlt évek egyik legsikeresebb fejlesztési ötlete Őr Zoltán, űriszentpéteri polgármester szerint a termelői piac. A termelői piac a kistermelők, elsősorban biogazdálkodók értékesítését hivatott segíteni, akik így információt szerezhetnek a helyi szükségletekről, valamint szemléletformáló hatású is, mivel a lakosság megismerheti a helyi termékeket, ezáltal erősítheti az Őrséghez való kötődést. A termelői piac űriszentpéteren található, nyáron főleg a turisták igényeit szolgálja ki, télen azonban igen csekély forgalmat bonyolít le. A mezőgazdálkodás egyik hátráltatójának a helyiek az Őrségi Nemzeti Parkot tekintik. Valóban igaz, hogy a szigorúbb környezetvédelmi szabályok olykor akadályokat gördíthetnek bizonyos mezőgazdasági folyamatok elé, például nem engedi meg a szarvasmarhatartásból származó trágyázást. A mezőgazdálkodást hátráltatja továbbá a sok vad, melyek főleg a takarmányt fenyegetik. Ezzel a problémával az elmúlt évtizedben nem tudott mit kezdeni a kistérség. Összességében tehát nem növekedett a mezőgazdaságban

dolgozók száma, amire a mezőgazdálkodásból származó jövedelmek csökkenése is utal (KSH, 2011).

Humánerőforrást tekintve a legnagyobb probléma, hogy a legjobb képességű diákok mennek el a térségből, így csökkentve az értelmiségiek körét. Ezen csak megfelelő munkahelyek létrehozásával lehet változtatni, melyek a fiatalok számára is vonzó lehetőséget kínálnak. A térségbe beköltözők, az úgynevezett gyűttmentek között két típust találunk: egyrészt sok művészt és nyugdíjas éveiket itt tölteni vágyót, akik azonban nem igen vesznek részt a helyi gazdaságban. Másrészt van néhány család, akik a városi élet megelégedése után biogazdálkodásba, vagy falusi turizmusba fogtak. Ez utóbbiak aktív részei a helyi életnek, és motorjai lehetnek a gazdaságnak is.

Meg kell említeni az Őrségi Nemzeti Park tevékenységét, melynek megítélése igen változó a térségben. Elsősorban a szigorúbb környezetvédelmi szabályozások miatt korlátozza az ipar kialakulását, mivel nem teszi vonzó telephellyé a kistérséget, valamint akadályozza a meglévő erőforrások felhasználását pl. fa, agyag. Továbbá megnehezíti az ott lakók mindennapjait is például az építkezési szabályokon keresztül, melyek a tájba nem illő építkezési formákat nem engedélyeznek (Őrségi Nemzeti Park, 2013; Őr, 2013; Kapornaky 2013). Másrészt viszont a Nemzeti Park tevékenysége elengedhetetlen az egységes őrségi arculat megteremtéséhez, melyhez nagyban hozzájárult az elmúlt években. Egyéb turisztikai beruházásokat is eszközölt, például a Nemzeti Park alakította ki a Pityerszeri falumúzeumot, mely a kistérség egyik legjelentősebb turisztikai attrakciója, valamint tanösvényeket alakított ki, melyeket nem csak az odalátogatók, de a helyi diákok is használnak. A hagyományos tájfajta megőrzését génbankjának segítségével teszi lehetővé, például a Csörgőalmakertben. A helyi termékek minősítésére bevezette az Őrségi Nemzeti Parki Terméket, mely védjeggyel a térség legjellegzetesebb termékeit kívánja felruházni. Ezen kívül a kistérség egyik legnagyobb foglalkoztatója is, ami hozzájárulhat a térség lakosságmegtartó erejéhez.

Az elmúlt évek fejlesztési tervei mellett Őr Zoltán, Őriszentpéter és Kapornaky Sándor, Kercaszomor polgármestere szerint (Kapornaky, 2013; Őr, 2013) a problémák közé sorolandó, hogy habár több pályázaton is sikerrel indultak, az elnyert pályázatok helyzetfeltárásokra és helyzetelemzésekre fordíthatóak és nem a megvalósíthatóságra. Ötletekből és fejlesztési tervekből nincs hiány, de kevés a konkrét cselekvésre fordítható anyagi forrás (Kapornaky, 2013; Őr, 2013).

A jövőre vonatkozó fejlesztési tervek közül a legambiciózusabb egy inkubátorház létrehozása, amely üzleti szolgáltatások terén nyújtana segítséget a helyi vállalkozóknak, valamint a térség termálvízkezelésének kihasználására alapozott termálfürdő (Ör, 2013).

3. Őrség a górcső alatt

3.1. SWOT analízis

SWOT-analízisünkkel az Őrségben foganatosítandó intézkedések, fejlesztések irányát igyekszünk kijelölni, amelyek alapját természetesen az négy pillér (erősségek, gyengeségek, lehetőségek, fenyegetések) képezi. Az ezek metszeteiből képzett intézkedésjavaslatokat először csak a SWOT alapján fogalmaztuk meg (lásd: 2. számú melléklet), az ezekből következő, továbbvezethető ötleteket, azok részletes kifejtését a későbbiekben mutatjuk be. Szembeötlő, hogy az Őrségi Nemzeti Park mind a négy rubrikában szerepel, azonban csak egy intézkedést fogalmaztuk meg belőle. Ennek oka, hogy a nemzeti park—mivel a kistérség területének egészét magában foglalja—egy külön kezelendő intézmény, ami természetesen az élet minden területére hatással van. A hatás iránya viszont nézőpontunktól függ: a park pozitív, ha természetvédelemre, biodiverzitásra, turizmusra, hagyományőrzésre, vagy az őrségi falvak egységes képére gondolunk, viszont általában negatív, ha befektetői tőke vonzásáról, gyárak, feldolgozóüzemek létesítéséről, vagy fakitermelésről beszélünk. Ezeknek természetesen van metszetük is, pl. az építészeti útmutató, ami egyfelől biztosítja a falvak hagyományos és egységes külalakját, másfelől viszont az építkezőkre plusz terheket ró, illetve valamilyen szinten korlátozza individualizmusukat.

Az Őrség legfőbb erősségei, amelyekre lehet és érdemes is építkezni, leginkább turisztikai jellegűek. Ezek a táj szépsége, háborítatlansága, a jó levegő, minőségi és nagy vadállomány, a vendégszeretet. Nem turisztikai erősségek a hagyományok, az idősek még éppen meglévő tudása a gazdálkodás terén, valamint az itt élők munkához való viszonya, amit az országos átlagnál alacsonyabb munkanélküliségi ráta is jelez. A gyengeségek közül a faluközösség átalakulását, fölbomlását emeljük ki, aminek számos oka és következménye van, ezek közül a legégetőbb a fiatalok elvándorlása, paraszti öntudat hiánya és hogy a lakosok gyakran külső segítségre, például támogatásokra várnak ahelyett, hogy saját maguk tartanák rendben környezetüket. Ennek megoldását nem csak konkrét intézkedésekben, hanem egy lassú, párbeszédekkel teli folyamatban látjuk, amelynek során az őrségi ember ismét őrségi

öntudatra ébred. Ehhez a városlakók vidéki értékeket elismerő pozitív hozzáállása is szükséges.

Kiemelendő gyengeség továbbá a térség kesze-kusza marketingje, amellyel külön, részleteiben foglalkozunk.

3.2. Probléma- és célfa elemzése

A SWOT elemzésünkben feltárt gyengeségeket és fenyegetettségeket strukturálva megkapjuk az okokat, okozatokat ábrázoló problémafát (3. melléklet). A problémákat öt kategóriába soroltuk: infrastruktúrával, a térség gazdálkodási lehetőségeivel, a szabályozással, a társadalommal, végül pedig az egységes megjelenés hiányával kapcsolatos tényezők. E kategóriák közül a társadalmi kategóriát fontos kiemelni, hiszen az együttműködés és az őslakosok vállalkozói kedvének hiányából származtatott passzivitás gátolja a primer és szekunder ágazatokban rejlő lehetőségek kihasználását. A társadalmi passzivitás feloldása fontos, hiszen együttműködés nélkül nem képzelhető el egy versenyképes mező- vagy erdőgazdálkodás illetve az erre épülő feldolgozóipar vagy szolgáltatások.

Más módon korlátozza e lehetőségeket a szabályozási környezet - ebbe beleértve a kárpótlás óta fennálló birtokviszonyokat az erdők esetében, vagy a természetvédelmi célok által megkövetelt területhasználati korlátokat.

Terepmunkánk során magunk is láttuk a térség erősségeit, a benne rejlő lehetőségeket: a táj szépségét, a hagyományos foglalkozásokat, a helyi termékeket vagy az ezek turisztikai potenciálját. Ezek vizsgálata mentén azonban előtérbe kerül az egyik fő probléma - a térség egységes megjelenésének hiánya. Ennek orvoslására jó kezdeményezésnek láttuk az Nemzeti Park Igazgatóság Őrségi Nemzeti Parki Termék márkanevét (Anonymus a, 2013) a térségben előállított termékekre. E jelzés védjegy formájában tüntethető fel a helyi termékeken, a használatra való jog pedig pályázat útján érhető el. A védjegyet jelenlegi formájában azonban mégsem láttuk megfelelő eszköznek az egységes Őrség-kép megteremtéséhez:

- A márkanev nem emeli ki az termékek származási helyét, nem járul hozzá a kistérség egységes megjelenéséhez
- A termékeket előállítók munkájukkal az Őrség hagyományait kívánják ismerté tenni, amire a jelenlegi márkanev nem alkalmas - ezáltal csak korlátozottan motiváltak a védjegy feltüntetésére való jog megszerzésére

Végül az infrastruktúrával kapcsolatos problémákat soroltuk külön kategóriába. A kistérségi közösségi közlekedés ritka járatai, a bicikliutak és járdák hiánya autóhoz köti térségbe látogató vendégeket, ezzel korlátozva a turistáknak kínált lehetséges programokat. Hasonlóan korlátozza a térségben rejlő turisztikai lehetőségeket a jelzések és a kiszolgáló intézmények (büfék, mellékhelységek) hiánya, számaik növelését szükségesnek ítéljük a térségi turizmus versenyképességének növeléséhez.

A problémafa kapcsolati hierarchiáját megfordítva, megkapjuk a fejlesztési ötleteink alapjául szolgáló célját. A célok így a problémákhoz hasonlóan öt kategóriába sorolhatóak. Ezek közül azonban ki kell emelnünk a szabályozás megváltoztatásával kapcsolatos célokat, hiszen a hatályos előírások kívülről korlátozzák a gazdálkodási lehetőségeket.

Fejlesztési programjainkat így két forgatókönyv szerint csoportosítottuk. Az első scenárió a szabályozás változatlanságát feltételezi, ezzel alárendelve a helyi gazdálkodási lehetőségeket a top-down előírásoknak. A második forgatókönyv feltételezi a szabályozás lazábbá válását, ezzel teret engedve például a mezőgazdasági lehetőségek bővülésének vagy a termálvíz gyógyturisztikai kihasználásának.

Munkánk következő fejezetében egy aktív társadalom megteremtéséhez szükséges projektötleteinket mutatjuk be, hiszen ennek szükségessége független bármilyen forgatókönyvtől, viszont elengedhetetlen a térség gazdasági versenyképességének növeléséhez.

Ezt követően a két scenáriót és a hozzájuk rendelt projekteket mutatjuk be. Fontos azonban megjegyezni, hogy az első forgatókönyv sok projektje megvalósítható a második scenárióban is.

4. Kiút a rengetegből

A két scenárió, melyeket dolgozatunkban tárgyalni fogunk a Biorezervátum és Helyi Gazdaság Fejlesztése nevet kapták, utalva ezzel céljaikra is. A következőkben röviden összefoglaljuk, hogy mit takar e két scenárió, majd a konkrét fejlesztési tervek következnek.

Biorezervátum

Első scenáriónkban a szabályozás változatlanságát feltételezzük. Azokat a projekteket keressük, amelyek a gazdálkodási korlátok keretein belül maradvá vonzó munkalehetőségeket nyújtanak. A forgatókönyvben így egy, a jelenlegi környezetvédelmi céloknak megfelelő Őrséget vizionáltunk. Ez nem csak korlát – lehetőség is, hiszen a városi lakosság növekedésével egyre többen vágnak a természetközeli gazdálkodás megismerésére, illetve a biotermékekre is egyre nagyobb a kereslet.

Helyi Gazdaság Fejlesztése

Második scenáriónk a szabályozás lazulását feltételezi, ezzel növelve a gazdálkodási lehetőségeket a mezőgazdaság, az ipar és a szolgáltatások terén egyaránt. A projektek kidolgozása során hasonlóan az első scenárióhoz fontosnak tartottuk a környezetbarát szempontokat, valamint a kistérség kulturális értékeivel való összhangot. A különbségeket így elsősorban három új tényező megjelenése adja:

- A szarvasmarhatartás és ezáltal a tej- és húsfeldolgozással kapcsolatos termékek megjelenése
- A kitermelt fa volumenének növelése, a szálaló erdőgazdálkodás keretein belül maradvá
- A termálvíz adta lehetőségek bővítése egészségügyi szolgáltatásokkal, valamint egyéb, a turizmust élénkítő programokkal

A fejlesztési terveinket három plusz egy pillére építettük, melyek a következők: Mezőgazdaság, Ipar, Szolgáltatások. Ezeket a társadalmi pillér egészíti ki.

4.1. A közös pillér: egy aktív társadalom megteremtése

Mint már láthattuk a célfa vizsgálata során, egy aktív társadalom megteremtéséhez egyaránt szükséges az együttműködésre és a vállalkozásra irányuló motiváció. A lakosság dinamizálását megcélzó intézkedések nem a gazdasági érdeket kell, hogy megcélazzanak,

hanem „csupán” a közösségek megerősödését, a kölcsönös bizalom létrejöttét, a térséghez való kötődést vagy az elvándorlás visszafordítását. A gazdasági hasznok csak ezt követően, közvetve jelentkeznek – egy együttműködő közösség több lehetőséget tudhat magáénak: gazdasági ágak összefonódását árukapcsolásokon keresztül, gazdasági biztonságot, közös használatban lévő technológiai eszközöket, vagy a gazdaságon túlmenően a döntéshozatalban határozottabban megjelenő helyi érdekeket. Ilyen programok megvalósításában elsősorban a helyi értelmiség kezdeményezésére számítunk: polgármesterekre, pedagógusokra, egyházi személyekre, hiszen ők közelebbről ismerik a települések lakosait és a helyi szokásokat. A vállalkozásra motiváltabb „gyüttmentek” gazdálkodási tapasztalatai pedig példaértékűek lehetnek a helyiek számára.

Táncos rendezvény: A rossz közösségi közlekedés korlátozza a kistérségből elérhető szórakozási lehetőségeket. Egy rendszeresen szervezett táncos mulatság így vonzó lehet a helyi lakosságnak, különösen a fiatalok számára. Lehetőség szerint érdemes az érdeklődőknek a helyszínre való utazását is szervezetter megoldani, hogy a térség minden lakosa számára könnyen elérhető legyen. E szórakozási lehetőség jól összekapcsolható a kistérségben működő kulturális csoportok (színhátszókörök, kórusok, együttesek) tevékenységével.

Filmvetítés: Mivel a kistérségben nem található mozi, egy rendszeresen megszervezett filmvetítés is érdeklődésre tarthat számot. A szórakozóhelyhez hasonlóan az érdeklődők utaztatása ebben az esetben is vonzóvá teheti a programot.

Helyi kézműves hagyományok oktatásba való integrálása: Erősítheti az iskoláskorúak térséghez való kötődését, ha a technikaórák keretein belül – vagy akár szakkörökön keresztül – betekintést kapnak a helyi kézművesiparba: a kosárfonásba, vagy a fazekasságba. Ennek mintájára érdemes megvizsgálni annak lehetőségét is, hogy a térségbe költözött művészek részt vegyenek a gyerekek rajztanításában, akár a tanórákon belül, vagy külön foglalkozásokon. A fiatalok kötődésének megerősítése kiemelt fontosságú, hiszen a tanulók már az általános iskolát követően elhagyják a kistérségét.

Gazdálkodási, technológiai lehetőségek oktatása: A kisvállalkozások, különösen a mezőgazdasági profilúak esetében igaz, hogy az informatikában és telekommunikációban rejlő lehetőségeket csak elvétve használják ki. Fontos tehát az ezekben az eszközökben rejlő lehetőségek oktatása, akár esettanulmányok bemutatása arról, hogy konkrét módszerek vagy megközelítések (mint a közösség által támogatott mezőgazdaság) milyen lehetőségeket

hordoznak egy közösség számára. E lehetőségeket részletesebben a következő fejezetekben mutatjuk be.

Szemléletformáló workshopok: Az előző programhoz kötődően, fontos segíteni a gazdálkodókat és általánosságban a kistérség lakosait, hogy kialakuljon egy jövőképük. Hasonló kezdeményezést láttunk a termelői piac eladóinak megrendezett fórumon, azonban fontosnak látjuk, hogy legyen hasonló kezdeményezés a nem gazdálkodással foglalkozók számára is.

Újság: A térség közösségét jobban összetartaná egy olyan lap, amely lényegében csak az Őrséggel foglalkozik, a mostani Vas Népe mellett, amiben inkább a régió kívüli hírek kapnak helyet. Így a lakosok tájékozottabbak lennének a helyi történetekkel, eseményekkel kapcsolatban.

4.2. Első scenárió: Biorezervátum

4.2.1. Mezőgazdaság

Habár ma a mezőgazdasági tevékenység igen alacsony szintű a kistérség területén, a történelmi hagyományok és a térség lehetőségeire alapozva mégis szükségesnek találjuk a földrajzi adottságoknak megfelelő mezőgazdasági termelés újraindítását. Ezzel bővíthetne a térség saját erőforrásainak köre, és legalább élelmiszerral való ellátottsága is javulhatna. Fontos, hogy e scenárióban a mezőgazdaság csak környezetkímélő módon valósulhat meg, aminek előnye a természet védelmén túl, hogy az ebből feldolgozott termékek is mind biotermékek lesznek.

A gazdálkodás beindításának alapfeltétele, hogy a helyiekben megteremtsük a gazdálkodáshoz való motivációt, és hogy megszerezzék az ehhez szükséges tudást is. A gazdálkodáshoz való motiváció javításához az előző részben bemutatott közösségfejlesztő folyamatok járulhatnak hozzá. A gazdálkodáshoz való tudás megszerzésének több módját dolgoztuk ki, melyek a következők:

Inkubátorház: Szükséges volna az inkubátorház felállítása, ahol a termelők segítséget és válaszokat kaphatnának termeléssel illetve a szabályozással kapcsolatos kérdéseikre. Az inkubátorház felállítása ráadásul akár fiataloknak is vonzó foglalkoztatási lehetőséget is kínál. Funkcióinak részletezése a későbbiekben kerül sor.

Szakmai kapcsolatok egyetemekkel: az agrár, környezetgazdász, informatikai hallgatók és a kistérség számára is előnyöket rejt az együttműködés. A diákok kipróbálhatják terepen is frissen megszerzett tudásukat, a térség pedig így kapcsolatba kerül a legmodernebb technológiákkal, trendekkel. Közvetve pedig a turizmus fellendítéséhez is hozzájárulhat a térség ismertségének növekedése által (nem is beszélve arról, hogy az odalátogató hallgatóknak is szüksége lesz szállásra), vagy akár a helyi fiatalok gazdálkodási kedvének növeléséhez (látva, hogy fiatalok is foglalkoznak mezőgazdálkodással).

Szoftverek: A korszerű mezőgazdaság elengedhetetlen része a megfelelő technológiák használata – statisztikai elemzések, térinformatika, precíziós technológiák vagy agrometeorológiai információk. Sajnálatos módon azonban a kis területen gazdálkodók nem használják ezen megoldásokat, ezzel hátrányba szorulva a nagyobb versenytársakkal szemben. Mára a legtöbb agrárgazdaságban is alkalmazható informatikai eszköznek (mint GIS-eknek, eszközmanedzsment szoftvereknek) létezik kisvállalkozások számára, alacsony áron hozzáférhető, előfizetés-alapú csomagja. Feladatot jelenthet azonban integrált, több funkciót is tartalmazó szolgáltatások létrehozása, melyek megvalósításához bevonhatóak egyetemi hallgatók több képzési ágról is – agrár-és gazdálkodástudományi, valamint informatikai területekről.

Természetesen e megoldások lehetőségeinek és használatuknak az oktatása is kiemelten fontos – az erre vonatkozó elképzeléseinket a szolgáltatások között, az inkubátorház projekt keretén belül mutatjuk be.

A mezőgazdasági termelés formái:

Biogazdálkodás

A természetvédelmi szabályoknak megfelelően a térségben elsősorban biogazdálkodásra van lehetőség. Ez leginkább kisebb közösségek ellátása, falusi turizmus kiszolgálása és bemutatókertek képében valósulhat meg. Térségen kívüli exportra valószínűleg nincs lehetőség a mennyiségi korlátok miatt. Azonban ha a már meglévő biogazdaságok mellett minden faluban csupán 1-2 család erre adná a fejét, az már munkahelyteremtő hatással bírna. A termékek „bio” minősítésének átmeneti időszaka egy erős korlát a gazdálkodók számára, jellemzően csak magas tőkeerővel hidalható át. A hernádszentandrás biogazdaság ebben az időszakban a saját „Bioszentandrás” márkanéve segítségével értékesítette termékeit

(Bioszentandrás.hu, 2012), így megfelelően alakítva az „Őrség” márkát (lásd Marketing c. fejezetpont alatt) az felhasználható az átmeneti évekre is.

A kisebb közösségek ellátásában szerepet játszhat az ún. közösség által támogatott mezőgazdálkodás formája (community supported agriculture: CSA), mely egy olyan gazdálkodási módszer, ahol a fogyasztók a termelőnek előre (általában fél évre) befizetett összeg fejében részesülnek az adott időszakban megtermelt terményekből. A termelőnek ez biztonságot jelent, a fogyasztóknak pedig helyi, egészséges termékeket³. Az effajta gazdálkodási és értékesítési forma közelebb hozhatja a feleket, ami a térség együttműködési kedvének növekedéséhez is hozzájárulhat. A módszer kialakításához számos nonprofit szervezet kínál segítséget, például Tudatos Vásárlók Egyesülete, Pillangó Szabadfolyású Fejlesztések, illetve több hazai gyakorlat is, melyek közül több évek óta sikerrel működik. A CSA rendszerek egyik alapja, hogy hagyományos, tájba illő terményeket állítsanak elő, ami nagyban hozzá tudna járulni az őrségi hagyományos zöldségek és gyümölcsök termelésének felélesztéséhez. Kisebb közösségek, 30-50 család ellátáshoz pedig nincs szükség nagy területre, egy hektáron meg lehet termelni a szükséges mennyiséget (Kiss-Kovács, 2013). A termelési rendszer érdekessége, hogy nem a fogyasztók válogatják össze a számukra szükséges termékeket, hanem általában egy dobozban kapják meg az azon a héten megtermelt növényeket. Ezáltal a fogyasztók új vagy éppen régi, de elfeledett növényekkel ismerkedhetnek meg, melyek felhasználását általában receptötletekkel segíti a termelő. Így újra elterjedhetne a hajdina, a csutrirépa vagy a különböző babfajták. A közös programok alkalmával (például tanyalátogatások), melyek elengedhetetlen részei a CSA-nek, a népi szokások, hagyományok felélesztésére is módot adhatnak. A CSA tehát nem csak termelésre, de a fogyasztók oktatására is igen alkalmas eszköz (Tudatos Vásárlók Egyesülete, 2013)

Gyümölcstermesztés

Az Őrségben honos különleges gyümölcsfajták – elsősorban alma és körte – miatt a gyümölcstermesztésnek kiemelkedő szerep juthat. A ritka almafajták megőrzését már megkezdte a Nemzeti Park, illetve Kovács Gyula fanemesítő portáján is több mint 100 féle alma- és körtefajtát találtunk. Habár a természetvédelmi szabályok nem teszik lehetővé nagy területek mezőgazdasági művelését, az egyébként nem nagy (legalábbis a gabonáénál kisebb) területigényű gyümölcstermesztés megvalósulhat. A mezőgazdaság visszaszorulásával az erdő teret nyert az elmúlt 100 évben az Őrségben, de az erdészetnek sem lehet célja, hogy a

³ A CSA rendszerű termelés általában biogazdálkodás formájában valósul meg.

térség egész területe visszaerdősüljön, inkább egyfajta egyensúly fenntartása lenne a cél. A ma megműveletlen, elhagyott kaszálókat gyümölcsösök kialakítására kellene felhasználni, így az elhanyagolt területek okozta problémák is megoldódának.

Mivel a gyümölcsstermesztés célja a hagyományos fajták megőrzése és termesztése lenne, polikultúraként valósulhatna meg. Több előnyt is hordoz magában ez a mód: nagyobb foglalkoztatást igényel a különböző fajták termesztése, hiszen nem egyszerre érnek be a gyümölcsök, így gépi munkaerőre kevesebb, de emberi munkaerőre nagyobb igény van. Továbbá Kovács Gyula szerint a polikultúrás kertek ellenállóbbak a kártevőkkel, különböző betegségekkel szemben is, mint monokultúrás társai.

Nagyobb mennyiségű termelés esetén többféle célra is használható gyümölcsök termesztetők. Erre mindenképp egy Őrség klaszter létrehozását javasoljuk, mely klaszter megteremtheti a helyi termelők együttműködési kereteit és az értékesítésre kerülő termékek elosztását is koordinálni tudja. Az Őrség klaszterbe a később bemutatásra kerülő további feldolgozott termékek is bekerülhetnek, így célja a termelés összehangolása, közös megjelenés és értékesítés volna.

Töktermesztés

Ahogy hagyományosan is a tök szerves részét képezte a helyi paraszti gazdaságoknak, úgy újra fel lehet azt eleveníteni. A töktermelést kombinálni lehet a gyümölcsstermesztéssel is. Előnye, hogy további munkaerőkapacitást igényel, valamint értékes alapanyag lehet tovább feldolgozás szempontjából.

Állattartás

Ez elsősorban nem a mezőgazdasági, hanem a turisztikai érték miatt fontos: a falusi turizmus velejárója a házi tej, házi sajt.

4.2.2. Ipar

Az ipari tevékenységet elsősorban a mezőgazdaságból származó termékek feldolgozása jelentheti az Őrségben, illetve a már meglévő fazekasság. Nagyobb ipari termelésre nincs lehetőség a szigorú környezetvédelmi szabályok miatt, valamint fafeldolgozásra sem a szálaló erdőgazdálkodás miatt alacsony kitermelhető mennyiség, és a fokozott természetvédelem okán.

Mezőgazdasági termékek feldolgozása

A környezetvédő gazdálkodási forma miatt a mezőgazdaságból származó javak feldolgozása is mind bioterméket fog eredményezni. Ma Magyarországon a biotermékek forgalma nagyon kis százalékot ér el, aminek egyik oka a fogyasztók árérzékenysége. Ezért olyan ágazatokat kerestünk, melyek esetében a fogyasztók árérzékenysége kisebb lehet, és a nagyobb hozzáadott érték miatt megfelelő áron lehetne értékesíteni a létrehozott termékeket. Az aszalt gyümölcsök és gyümölcslevek így ebben a scenárióban nem kerülnek tárgyalásra. Ilyen lehet a gyümölcstermesztésre alapozott feldolgozás, melynek keretében a következők jöhetnek szóba:

Pálinkafőzés: az elmúlt években egyre több minőségi pálinka került forgalomba, mellyel együtt járt egy minőségi pálinkákat kedvelő közönség létrejötte is. Erre és az Őrségben megtalálható különleges gyümölcsfajtákra alapozva lehetséges volna az Őrségi pálinka termelése és értékesítése. Ehhez azonban a már meglévő szeszfőzdék nem alkalmasak állapotuk miatt, ezért egy akkreditált szeszfőzdére lenne szükség. A minőségi pálinka előállítás, de értékesítése, marketingje is nagy szakértelmet kíván, mely fiatalok számára is vonzó munkahelyeket jelent. A márka neve védendő, mivel egy hegyháthodászi vállalkozó már használja az Őrségi Pálinka nevet alaptalanul.

Alma- és körtebor: Spanyolországban, Franciaországban és Angliában az almabor készítése nagy hagyományokra tekint vissza. Hazánkban sajnos nem, pedig meg lennének hozzá az erőforrásaink. Az Őrség nagy fajtagazdagsága lehetőséget kínál az alma- és körteborok készítéséhez legalkalmasabb fajták megtalálására (létezik például a borkörte).

Az értékesítést tekintve ma már hazánkba is betörték a külföldi „ciderek”, melyek szénsavval dúsított alma- és körteborok. Ezek sok színvonalas vendéglátóhelyen megtalálhatóak. Ezt a divatot kihasználva lehetséges volna egy Őrségi alma- és körtebor márkával belépni erre a piacra, melyekre a magyar termék jelzés is felkerülhet.

Alma- és körtebor készítéséhez szintén szükséges a szaktudás, mely megszerzésében elsősorban a fiatalokra lehet építeni, illetve az egyébként borászattal foglalkozókra, akikből még néhányan megtalálhatóak a térségben.

Gyümölcsecet: ecet készítésére hagyományosan minden háztartás képes volt, melyet ételek ízesítésére használtak fel, valamint vízzel hígítva egészséges táplálék-kiegészítő is⁴. Ezt a szokást lehetne feléleszteni nem csak a térségben, hanem azon kívül is.

A gyümölcsecet készítése nem nehéz feladat, valószínűleg még sok helyen emlékeznek ennek technikájára. A gyümölcstermesztés megvalósulása esetén nem csak helyiek, vagy turisták számára lehet előállítani, hanem exportra is más térségekbe.

Tökmagolaj: A tökmagolaj készítése hagyományos tevékenység volt a kistérségben, az ehhez szükséges eszközöket a mai napig sok házban megtalálhatjuk. Sokan emlékeznek még a technológiára, sőt több helyen még ma is készítenek tökmagolajat. Az Őrségbe látogatva vendéglőkben, vagy a termelőknél válogathatunk a helyi termékek közül (pl. Batha porta), sőt a Jakosa portán még be is mutatják nekünk hogyan készült hajdanán a tökmagolaj.

A tökmag feldolgozása azonban nehéz munka, ami árában is megjelenik. Elsősorban ételek ízesítésére használható, a magyar piacon a literenkénti 4000-5000 forintos ár azonban nem jelent nagy fogyasztóközönséget (Batha-Porta Kft., 2013). Érdekes ezért megvizsgálni a nyugat-európai piacokat, ahol magasabb az árszínvonal valamint kevésbé árérzékenyek és tudatosabbak a fogyasztók. Elsősorban Ausztria, Németország, Franciaország és Anglia jöhet számításba: Londonban 1 liter tökmagolajat 35 fontért kínálnak (Pumpkin Oil UK, 2013), ami kb. 15 000 Ft-nak felel meg. Ezt az árkülönbséget ki lehet használni, ráadásul az Őrségi tökmagolajat biotermékként lehet kínálni.

Export természetesen csak megfelelő mennyiség esetén lehetséges, valamint technológiai feltételek is szükségesek. A hagyományos export mellett azonban (amire nem biztos, hogy lenne elegendő mennyiség) szóba jöhetnek online értékesítési csatornák, melyek napjainkban egyre inkább terjednek, a nyugat-európai országokban pedig még inkább népszerűek, mint nálunk. Az internetes értékesítéshez számos online felület áll rendelkezésre, például az eBay, és különböző webáruházak, melyek nem kívánnak nagy szakértelmet, csupán internethozzáférést. A tökmagolaj külföldön történő értékesítése ezért egy lehetséges exporttevékenysége a kistérségnek, amivel a nyugati határhoz való közelségét is kihasználná.

⁴ Háborúkban a vezetők is mindig gyümölcsecetet kaptak, hogy ellenállóbbak maradjanak a betegségekkel szemben (Kovács Gyula, interjú).

Fazekasság

A fazekasság, mint feldolgozóipar ma is megtalálható az Őrségben, főleg, mint turisztikai látványosság. Termékei széleskörűen fölhasználhatóak a mindennapi életben is. A meglévő hagyományokra és tudásra építve a fazekasság megőrzése megjelenik a helyi fejlesztési tervekben is. A magyarszombatfai fazekasoktól megtudtuk (Cseke, 2013; Vörös, 2013), hogy az általuk készített használati edényeket szinte mind el is adják a turista szezonban, így kevés a fennmaradó kapacitás. Ennek oka, hogy a régen családi vállalkozásként működő fazekasműhelyekben ma csak az idősebb generációk vesznek részt, a fiatalok nem látnak benne perspektívát. Ezért a fazekasság, mint feldolgozóipari ágazat megteremtéséhez szabad kapacitásokra van szükség, ami a következő feltételekhez kötött:

Értékesítés kibővítése: Véleményünk szerint, ha a helyi értékesítési lehetőségek bővülnének, és az őrségi fazekak országos elismertségnek örvendenének, a fiatalok számára is vonzó lehetne e szakma. Ez egyrészt az Őrség egységes megjelenésének segítségével érhető el, illetve más értékesítési csatornákkal, például Őrség bolt. Az ezzel kapcsolatos terveket a Marketing c. fejezetben fejtjük ki.

Fazekas képzés: A fiatalok és az idős fazekasok között egyre nagyobb a szakadék, generációs szakadásról is beszélnek, mivel egyre kevesebb család folytatja a hagyományos szakmát, és a nagyszülők és unokák között nincs, aki továbbadja a tudást. A fiatalok képzésére ma lehetőség van a mesterek mellett, de nagyobb keretek között az oktatás intézményesíthető. Vörös Gáborral beszélgetve (Vörös, 2013) felmerült egy a MAT Kerámiagyárral közös szervezésű fazekas képzés, ahogy az régen is megtörtént⁵. Itt a tapasztalt mesterek megtaníthatnák a mesterség csínjára-bínjára a fiatalokat.

A helyi termékek csomagolhatóak a térség hagyományos formavilágát idéző, dizájnerek által tervezett csomagolásba. E feladatba érdemes bevonni ipar- és képzőművészeti egyetemeket, iskolák hallgatóit. E szolgáltatás az inkubátorház égisze alatt megvalósítható.

⁵ A MAT Kerámiagyár mindig kiképezte a szükséges fazekasokat. Az előző század második felében cserepeket, edényeket, tyúkitatókat gyártottak (Cseke, 2013).

4.2.3. Szolgáltatások

Turizmus

Az általunk kialakított két scenárió tartalmaz átfedéseket, ilyen például a turizmus és a marketing. Ezeket itt tárgyaljuk részletesebben, mert mind a kettő nagyobb szerepet kap ebben az esetben.

A turizmus terén négy gyűjtőcsoportot alakítottunk ki: fazekasság, gyümölcsök, természeti látványosságok, nem természeti látványosságok.

Fazekasság: Magyarszombatfa a fazekasság központja az Őrségben, aminek utcáján végigsétálva egymást érik a családi fazekasműhelyek, amelyekben dísz- és használati tárgyak készülnek. Ez utóbbiak közé tartoznak a mindennapi városi életben is használható tároló és főző-sütő edények, amelyek a mai modern sütőkbe is betehetőek, vagy akár elektromos kerámialapra is rátehetjük, egyedül a gáztűzhely esetében kell óvni őket a közvetlen lángoktól. Javasolt programlehetőségeink a következők:

- Fazekasműhely-látogatás: A műhely és a mester megtekintése munka közben, korongozás kipróbálása
- Fazekastábor/oktatás: Több fazekas is említette beszélgetésinkkor, hogy szívesen adják át tudásukat érdeklődőknek, hobbfazekasoknak, vagy a szakmával komolyabban foglalkozókat örömmel képezik tovább. Ez lehet egy több résztvevős szervezett egy-két hetes tábor, aminek során a résztvevők más-más fazekasok keze alatt sajátítják el a szakma rejtjelmeit, vagy lehetnek egyénileg kialakított terminusok, amelyeknek keretei csak az oktatón és a tanulón múlnak. Ennek a megszervezéséhez szükség van egy olyan (internetes) felületre, ahol a fazekasok és a nebulók egymásra találhatnak.
- Készítse el saját fazekastermékeit!: Ez egy olyan üdülési forma, amelynek nem célja a fazekasság elsajátítása, de a kipróbálásnál többről van szó. A látogatók kb. egy hét alatt elkészíthetik a fazekasok iránymutatásával és segítségével saját étkészletüket, edényeiket, vagy bármilyen egyéb általuk áhított terméket. A „foglalkozások” a nap felét tennék ki, a „szabadidőben” pedig élvezhetik a turisták az Őrség által nyújtott szépségeket. Egy ilyen program családok, társaságok számára is ideális, hiszen nem foglalja le az embereket egész napra, tehát tudnak együtt is időt tölteni, de mindenki megtalálhatja a saját érdeklődésének megfelelő programokat. A fazekasságon kívül Veleméren lehetőség nyílik a habán jellegű kerámiákkal is foglalkozni.

- Bár a nemzeti park nem engedi a hagyományos agyagbányászatot, Magyarszombatfa közelében jó lenne egy „bemutatógödört” ásni, hogy a turisták még közelebb kerülhessenek a korabeli módszerekhez.

Gyümölcsök: Az Őrség híres az almák és a körték fajtagazdagságáról. Az egyes fajtáknak hajdanán megvolt a funkciója; fogyasztás, befőzés, borkészítés, pálinkafőzés, ecetkészítés, aszalás. Ezeket a fajtákat szeretnénk a feledés homályából visszarántani, és olyan aktív kikapcsolódási formával szolgálni a városlakóknak, aminek a végén learathatják munkájuk gyümölcsét, és amelyekre otthon nem lenne lehetőségük. Itt a lényeg, hogy a turisták gondozzák a gyümölcsösöket, részt vesznek a termés betakarításában, amiért „fizetségük” maga a gyümölcs lesz. A megszerzett gyümölcs pedig hazavihető, vagy helyben földolgozható lekvárrá, ecetté, borrá, pálinkává, gyümölcslévé, aszalt gyümölcscsé. A földolgozásban a turisták ugyanúgy részt vesznek, mint a gyümölcsöskert körüli munkákban. A késztermékeket az egységes Őrség-arculat részét képező üvegekbe, fazekastermékbe csomagolják. Aki szeretné, elkészítheti hozzá a csomagolást is. Ez a lehetőség ismét csak ideális csapatoknak, családoknak, hiszen elképzelhető, hogy amíg a gyerekekkel szívesen foglalkoznak a szállásadók, anyuka elkészítheti azt az edényt, amibe a belevalót eközben a családfő állítja elő.

Természeti látványosságok: Az Őrség komoly természeti vonzerővel rendelkezik, ami már most is igen jól ki van használva, köszönhetően javarészt a nemzeti parknak, aminek éves programjában minden természetkedvelő megtalálja a számára vonzó kikapcsolódási formákat, pl. tematikus tanösvények. Amennyiben a Zala vízállása megengedi, egyedülálló volna egy vízi tanösvény, vagy turistaút létrehozása. Szépsége mellett pihenési; horgászati és strandolási lehetőséget is kínál az Őrség a Himfai-, a Vadása-, a Hársas-, a Borostyán- és a Bajánsenyei-tónál. Ez utóbbinál csak horgászatra van lehetőség. A nemzeti park szervezhetne tájékoztató versenyeket, pl. geocaching-et.

Nem természeti látványosságok: Ide tartozik minden olyan régi, vagy új építmény, emlékpark, emléktábla, amely a turisták kíváncsiságára tarthat számot. Ezek pl. a hagyományos építészeti emlékek, Árpád-kori templomok, temetők stb. Ezeket a teljesség igénye nélkül összegyűjtöttük a 4. mellékletben szereplő táblázatban.

Az Őrség alatt termálvíz rejtőzik, aminek felszínre hozása nagy lökést adhat a turizmusnak, azonban ebben a scenárióban szeretnénk elkerülni a tömegturizmus kialakulását és a környezeti értékek degradálását, ezért sem a fürdő épületébe, sem pedig a közelébe nem

létesítenénk szállodát, és a fürdő köré telepített szolgáltatások is csupán a testi fölüdülést szolgálnák (szauna, gőzkabin, masszázs) és nem engednék teret a szépségiparnak sem. Tehát nem a ma megszokott wellnessközpontot képzeljük ide, hanem a fák között egy tisztáson megbúvó fürdőt.

Ezekén kívül az emberek versenyszellemére alapozva csapatjátékokat szerveznénk, amelyek helyszínéül a környék nevezetességei szolgálnának, amelyeknél furfangos kérdésekre kell a résztvevőknek megfelelniük. A csapatok utazhatnak egyénileg, vagy többesével szervezeten is. A verseny utolsó állomása egy vendéglő lenne, ahol egy jóízű vacsora mellett hallgathatnák meg a résztvevők az eredményt, illetve vehetnék át nyereményüket. Az ilyen programok, illetve a falvak közötti könnyebb mozgás érdekében egy sofőrszolgálat is keresletre tarthat számot; néha nagyon nehéz ellenállni egy be nem tervezett finom helyi pálinkának.

Nagyon kellemes tapasztaltunk van Abádszalókról, ahol minden évben megrendezésre kerül a kompér fesztivál, amin turistaként részt venni óriási élmény. Ez a fesztivál a krumpli köré csoportosul, azaz a helyi lakosok mindent elkészítenek burgonyából, ami csak elképzelhető. A látogatóknak pedig nincs más dolguk, mint egy kitöltendő pontozólap ellenében ingyen végigjárni az udvarokat és jól belakni. Tehát valószínűleg nagy népszerűségnek örvendene ennek az őrési megfelelője, amiből egy évben akár több is lehetne, más-más élelmiszerekre fókuszálva. Egy ilyen rendezvénynek egy, vagy több, egymáshoz közeli település adhatna otthont.

Már most is számos művész választotta az Őrség nyugalmát, ezért az ő segítségükkel kialakítható egy művésztelep, amely egész évben várja az alkotni vágyókat, szállást, étkezést, valamint kellő teret biztosítva a költészetnek, festészetnek, szobrászatnak. A művészek társadalmi részvétele változó, azonban egy nagyobb művészréteg kialakulása esetén valószínűleg többen akarnak majd integrálódni, és hatással lehetnek a települések gondolkodásmódjára, és további értelmiségieket vonzhatnak.

A turizmust támogató intézkedések, fejlesztések

Falvak specializációja: Jelenleg elvehetik egymás elől a turistákat a falvak, az átfedésben lévő programok miatt. Ezért azt javasoljuk, a települések specializálódjanak. Az autentikus mesterségek (pl. fázekasság csak Magyarszombatfán) csak egy helyen legyenek föllelhetőek, az ilyen vonzerővel nem rendelkező települések pedig természeti, vagy épített

nevezetességeiket domborítsák ki. Valamint jó lenne a régió egésze szempontjából, hogy amely településeken nincs látványosság (bár a természetjárás feltételei mindenhol adottak), ott több szállást kéne létrehozni, hogy azokat a falvakat is fölkeressék a turisták.

Infrastruktúra: Az utcanevek, házszámok mostani állapota mindenképpen javítandó, akárcsak a szálláshelyek jelzései, amelyek több helyen hiányoznak. Ezért szükség van egy egységes jelölésrendszerre, valamint a településeken elhelyeznénk egy központi eligazító táblát, amelyen szerepelnének a szálláshelyek és a falvak látványosságai is.

Járdát jelenleg sehol sem találunk a kistérségben, ami inkább a turistaszezonban okoz gondot, amikor nagyobb a forgalom az utakon, valamint a falvak között, ami a biciklivel közlekedni vágyóknak okozhat kellemetlenséget. Tehát a járdák és bicikliutak fejlesztése mindenképpen szükségzerű, akárcsak az egyes látványosságok közelében parkolók kialakítása, ami hiányzik, így pl. most egy harangláb közelében kulturáltan nem tud leparkolni két-három járműnél több, buszokról nem is beszélve.

A látványosságok közelében szükség van még kiszolgáló egységekre is, mint pl. büfé, toalett. Ezek tekintetében jobb a helyzet, mint a parkolók, járdák, vagy bicikliutak esetében, de fejlesztésre szorulnak. Saját élményünk 2012 nyaráról, hogy a turistajelzések helyenként túl ritkán vannak kitéve, így a nem gyakorlott természetjáró elbizonytalanodhat irányba helyességében.

Marketing

Az Őrség reklámozottsága nem jó, ami van az sem egységes, pedig a lehetőségek szinte végtelenek.

Egységes arculat: Az Őrségnek a jelenlegi arculata nem egységes, nincs logója, és az érdeklődőnek több honlapról kell összevadásznia az információkat (orseg.hu; orseg.lap.hu; orsegkepekben.hu; orsegikisterseg.hu, orsegnet.hu; orsegitelehaz.hu). Ezekrt egy, jól szerkesztett weboldallal cserélnénk föl. Ez két okból is fontos: egyrészt a fölhasználóknak is könnyebb, ha elég egy oldalon tájékozódniuk, másrészt a honlapon megjelenőknek, hirdetőknak is jobb, hogy elég csupán egy weboldalon jelen lenniük ahhoz, hogy eljussanak az érdeklődőkhöz. Ezen az oldalon minden elérhető lenne az általános információktól a rendezvényeken, képeken át a szállásfoglalásig.

A falvak megjelenését is közelítenénk egymáshoz; sokkal hangulatosabbak lennének a települések, ha a házak falán cégérek hirdetnék a tulajdonos mesterségét, vagy ha macskakővel borítanák az utcákat.

Egységes Őrség márkanév: Ez az intézkedés tovább növeli az egységet. Minden, ami a régióban készül, vagy ami kapcsolatos vele kapja meg az Őrség márkanevet, amihez egy logó is tartozik, ami fölkerülne mindenre, ami a támasztott minőségi követelményeknek megfelel, ezzel is elősegítve az emberek fejében az Őrség tudatosulását. Ez a márka legyen önálló és minden egyébtől, pl. Őrségi Nemzeti Parki Termék, független. Hiszen a nemzeti parknak elsősorban a környezet megóvását kell, hogy szolgálja. Persze célja közös a kistérségével, és önálló marketingtevékenysége is ösztönzőleg hat a turizmusra, mégis úgy véljük, hogy nem szabad hagyni, hogy az Őrség „beleolvadjon” az Őrségi Nemzeti Parkba. Ezen kívül interjúink során azt éreztük, hogy a fazekasok kicsit sértőnek, de legalább is komolytalannak tartják az Őrségi Nemzeti Parki Termék címet, mert az ő szakmájuk jóval nagyobb múltú a nemzeti parknál, valamint e címke „csak” egy címke, nem jár előnyökkel, nincs mögötte reklámtevékenység, csupán csak megjelennek a nemzeti park honlapján e cím alatt.

Az Őrség márkának egy márkaboltra is szüksége van. Az elsőt Budapesten kellene létrehozni, majd a Balaton közelében, illetve később egyéb nagyobb városokban. E márkaboltban nem csak megvásárolhatóak lennének az Őrségi termékek (fazekastermékek, gyümölcskészítmények, olajak), hanem a bolt egyben bemutatóterem is lenne, ahol az emberek ízelítőket kapnának a termékekből, érdeklődhetnek a programlehetőségek, rendezvények felől, illetve szállásukat is lefoglalhatják. A boltban föllelhető lenne minden olyan ember elérhetősége, aki bármilyen, turisták számára érdekes tevékenységet űz, vagy pl. csak túrákat vezet.

A régi hagyományoknak megfelelően a nagyobb falvakban, városokban ismét megjelenhetnének a fazekastermékekkel megrakott szekerek, amelyek egyrészt jó minőségű használati- és dísz tárgyakat árusítanának, másrészt pedig az árusítás módja fölkeltené az emberek érdeklődését az Őrség iránt.

Reklámozás: Itt van talán a legtöbb lehetőség. A megye illetve a környék szálláshelyein, ahogyan Ausztriában, Szlovéniában, valamint Magyarország turisták által látogatott helyein is (Balaton, Budapest, Hortobágy, stb.) szórólapokat helyeznénk el, akár egész piciket, amelyeken elég, ha rajta van az Őrség logó, a honlapcím, egy szép kép a tájról, és egy mondat, pl. „Téged is vár az Őrség!”. Ezeket természetesen több nyelven kell legyártatni. Az

ilyen osztható szórólapokon túl A3-A2-es plakátokat is kitennénk a szállásokon, amelyek dizájnjukban összhangban lennének kis társaikkal. Ezek mellett az internet is óriási teret biztosít a reklámoknak.

A szórólapok hatása növelhető támogatótevékenységekkel, hogy aki kézhez kapja, máris tudja kötni valamihez az Őrség nevet. Ezért kell az Őrségnek megjelennie olyan rendezvényeken, amelyek egy-egy tájegységre koncentrálnak, pl. a fővám-téri vásárcsarnokban rendszeresen vannak mexikói, japán, stb. napok, így foglalkozhatnának a hazai tájegységekkel is. Egyre divatosabbak manapság a gasztrofesztiválok (pl. Etyeki piknik), amelyeken legalább az őrségi különleges ételekkel (pl. dödölle, málé, túróleves, tökök-mákos rétes) meg kell jelenni. Az őrségi ételek propagálásának kiváló teret nyújtana egy televíziós főzőműsor, amiben nem csak az autentikus ételeket ismerhetnénk meg, hanem népi hagyományokat, praktikákat, a fazekasedényeket, amelyekben még jobban összeérnek az ízek, különleges összetevőket, fűszereket; tehát, ha csak a képernyőn keresztül is, de magával ragadná az embert az őrségi miliő.

A gyorséttermek még nem fertőzték meg e kistérséget, csupán egy helyet láttunk Őriszentpéteren, ahol gyrost lehetett kapni. Minekután vannak helyi speciális ételek, a turisták biztos örömmel fogadnának a helyi ízek gyorséttermét, ami kifejezetten praktikus lehet, ha a szállásukon félpanzióra fizettek be, de mégis ebédelnének valamit. Ilyenek lehetnek például a nagy, pitaszzerű dödöllébe töltött vegetáriánus, vagy húsos ételek.

4.3. Második scenárió: Helyi Gazdaság Fejlesztése

4.3.1. Mezőgazdaság

A környezetvédelmi szabályok lazítása lehetőséget adhat nagyobb mennyiségű élelmiszer megtermelésére. A mezőgazdaság felélesztésével ebben a scenárióban célunk hosszú távon a közösségi önellátás megteremtése, amely falvak szintjén valósulhat meg. A külső erőforrásoktól való függés csökkentése mellett munkahelyteremtő hatással is rendelkezik, hiszen a helyieknek kellene megtermelnie saját élelmiszereik javát.

Ahhoz, hogy mindez megvalósulhasson szükség van a társadalom értékrendjének változására, az önellátásra való igényre, melyekre a fejezet elején mutattunk be intézkedéseket. A gazdálkodáshoz szükséges tudást is meg kell teremteni, amire az előző scenárióban dolgoztunk ki ötleteket, azokon túlmenően a hosszú távok cél elérése érdekében fontos volna a fiatalok mezőgazdasági területen való továbbtanulásának ösztönzése.

A térségben a talajviszonyoknak megfelelő gazdálkodási formák a zöldség- és gyümölcsstermesztés, valamint az állat-, elsősorban szarvasmarhatartás. Fontosnak tartjuk, hogy a mezőgazdaság minden formáját a lehető legkörnyezetbarátabb és a tájba illeszkedő módon kell végezni a vidék természeti értékeinek megőrzése érdekében, azonban egyfajta egyensúlyra is szükség van. A mezőgazdaság területén a következő programokat határoztuk meg:

Állattartás

Az állattartás, elsősorban szarvasmarhatartás jelenti a mezőgazdaság alapját, mivel innen származik a trágya, mellyel a gyenge termőképességű talaj javítható. A szarvasmarhatartás alapját ma kihasználatlan legelők, kaszálók jelentik. A szarvasmarhatartás következő formákban valósulhat meg:

Saját szükségletek kielégítésére: elsősorban tejszükségletekre gondolunk, illetve egyéb tejtermékekre, melyek az önellátásban játszhatnak nagy szerepet.

Tej kistermelői értékesítésre a térségben: az állattartás megvalósulásával el lehetne érni, hogy például a Szalafő Tejüzem ne a térségen kívülről vásárolja a feldolgozandó tejet. Ehhez természetesen folyamatos ellátásra és biztos minőségre van szükség és egy olyan rendszerre, amely lehetővé teszi a kistermelők tejtermelésének összegyűjtését.

Exportra: intenzívebb formában történő állattartás megvalósulása esetén lehetőség volna térségen kívüli exportra is – tej, hús és élőállat formájában.

Zöldség- és gyümölcsstermesztés helyi szükségletek kielégítése:

Az állattartásból származó trágyát felhasználva a talaj megfelelő mennyiségű zöldség-gyümölcsöt adhat, mely alkalmas volna a térség ellátására. A legcélszerűbb, főleg logisztikai szempontok miatt, ha a falvak önellátásra törekednének. A helyi lakosság ekkor felosztaná, hogy ki mit termel meg, majd a terményeket egymás között elcserélve létrejöhet a közösségi önellátás. Ez hosszú távon valósulhat meg, rövid- és középtávon a termelés beindulása lehet a cél. Ehhez megfelelő eszköz lehet az előző scenárióban bemutatott közösség által támogatott mezőgazdaság elterjesztése Hasonló eszköz lehet már működő termelői piac is, de nem mint turisztikai látványosság, hanem a forgalom fellendítésével a helyiek igényeit kiszolgáló forrás.

A biogazdálkodások előnyben részesítése e scenárió esetén is megtörténhet, de ennek elérésében nem szabályokra, hanem leginkább a fogyasztók tájékoztatására, oktatására gondolunk.

Mezőgazdasági termékek termelése exportra és tovább feldolgozásra:

A térség talajviszonyai csak bizonyos termények előállítását engedik meg nagyobb mennyiségben. Az előző scenárióban bemutatott különleges fajtákra koncentrált gyümölcsstermesztés itt is megvalósulhat. Ebben segítséget nyújthat a Nemzeti Park vagy Kovács Gyula génbankja.

A tovább-feldolgozásra való termelésben szerepet kap a tök is, amit már tárgyaltunk az előző forgatókönyvben.

A termelés és értékesítés koordinálásához ebben a scenárióban is elengedhetetlen egy Őrség klaszter létrehozása, mely magába foglalná valamennyi mezőgazdasági, és az azokból előállított termékeket. A gyümölcsök esetén felmerül a Pannon Gyümölcsklaszterhez való csatlakozás lehetősége, de úgy véljük, sokkal előnyösebb volna egy saját klaszter létrehozása, hiszen az Őrség egyedi tulajdonságai (például fajtagazdagság) egyedi bánásmódot igényelnek. Az Őrség klaszter így képviselhetné a térség saját értékeit, valamint a minőség garanciája lehetne (természetesen a megfelelő minőségi kritériumok meghatározásával).

4.3.2. Ipar

Az ipart e scenárióban is a feldolgozóipar jelentheti, de a lazább szabályozás nagyobb volumenű termelésnek enged teret, ami több exportlehetőséget rejt magában. A feldolgozóipart a már meglévő tevékenységekre és a térség erőforrásaira alapoztuk melyek a fazekasság, fafeldolgozás, és a mezőgazdasági termelés megvalósulása esetén az onnan származó termékek feldolgozása.

Mezőgazdasági termékek feldolgozása

Ahogy az előző scenárióban, itt is megvan a lehetőség pálinkafőzésre, alma- és körtebor, gyümölcscecet készítésére, valamint tökmagolaj exportálásra. E tevékenységek csak annyiban módosulnak, hogy a bio származás nem terjed ki automatikusan az összes termékre, hiszen itt nem léteznek az ezt előíró szabályok. Ezeket a tevékenységeket nem fejtjük ki újra.

Mivel e scenárióban a mezőgazdaságban állattartás is lehetséges, az ezzel kapcsolatos feldolgozó ágazatok is megjelenhetnek a térségben. A szarvasmarhatartás nagyobb volumenű megvalósulása esetén a következők jöhetnek szóba:

Tejtermékek feldolgozása: A szarvasmarhatartásból származó tejet a szalafői tejüzemre építve a térségben fel is lehetne dolgozni és értékesíteni. Ma az Őrségi Tejüzem értékesítése a kistérségen kívül Zala megyére is kiterjed (Anonymus b, 2013). Ezeket a kapcsolatokat felhasználva jól kiépíthető értékesítési lánc jöhet létre.

A tejtermékek értékesítése terén nagy potenciált látunk ágazatközi kapcsolatok megteremtésében, konkrétan a térség fazekas hagyományaival kombinálva egy „Őrségi tejet őrségi köcsögbe” címmel fémjelzett program megvalósításában. E szolgáltatás, az üvegviszaváltást is megvalósító mobilüzleteken keresztül értékesíthetővé válik akár a környező régiókban, hagyományos értékesítési csatornákon keresztül pedig az ország távolabbi pontjain is. Mobilüzletek esetében fontos a használt edények elszállítása, ezzel is vonzóbbá téve a terméket a fogyasztó számára. A program használható a térség többi termékének bemutatására is, például húségakciók keretein belül, fazekak vásárlása során beváltható kedvezménykuponok által.

Húsfeldolgozás: A szarvasmarhatartás másik velejárója a húsfeldolgozás lehet. Ehhez egy térségi húsfeldolgozóüzemre van szükség, mivel elengedhetetlen, hogy a feldolgozás is a térségen belül történjen meg munkahelyet biztosítva ezzel a helyieknek.

Fazekasság

A fazekasság az előző scenárióhoz hasonlóan megvalósulhat, továbbá az „Őrségi tejet őrségi köcsögbe” c. program további keresletet jelent a fazekasok vagy a kerámiagyár termékei iránt. E termékek hozzáadott értéke nyilván kisebb lesz, mint a hagyományos Őrségi fazekastermékeké, de a nagyobb igény miatt, nagyobb termeléskapacitás szükséges, ami nagyobb munkaerőigényt is jelent, így szolgálva az Őrség munkahelyteremtő céljait.

Fafeldolgozás

A lazább szabályok teret engedhetnek a nagyobb volumenű fakitermelésnek. Természetesen nem tarvágásról beszélünk, hanem az ökológiai fenntarthatóság keretein belül egy egészséges erdőgazdálkodásról, mely ugyanakkor alapanyagot tud biztosítani egy fafeldolgozó ágazat működéséhez. Fakitermelés és értékesítés ma is folyik az Őrségben, azonban a fát feldolgozatlanul adják el (Anonymus b, 2013). Magasabb hozzáadott értékű termékek

létrehozásával nem csak az ebből származó bevétel, de a foglalkoztatási igény is növekedhet. Mivel a szálaló erdőgazdálkodásból nem származik nagy mennyiségű faanyag, kis anyagiigényű termékek játszhatnak szerepet. Célunk exkluzív termékek létrehozása, például fa karóra, napszemüveg, stb. Ezekkel a termékekkel a WeWood nevű fa karóra márkához hasonlóan egy környezettudatossággal összekapcsolt márkát lehet kialakítani, kiemelve például a szálaló erdőgazdálkodás fontosságát kiegészítve az Őrség nevével (WeWood Hungary, 2013). Természetesen e termékek kifejlesztésére is be lehet vonni iparművészeti egyetemek hallgatóit, illetve a térség fiataljainak is új, modern munkalehetőséget kínál.

Sokfelé láthatunk az Őrségben telepített, karácsonyfának való fenyőfákat, amelyeket csak kevesen adnak el személyesen, inkább viszonteladóra bízák. Ezen eladások összehozásával nagyobb bevétel lenne elérhető. A többi rendelkezésre álló faanyagból pedig karácsonyfa-díszeket készíthetnének őrségi motívumokkal, ami munkát jelenthetne még aktív nyugdíjasoknak is. Ez az alkalomszerű téli bevételforrás talán kompenzálhat valamit a nyár okozta szezonálisból.

4.3.3. Szolgáltatások

Idősek otthona

Egyre több német nyugdíjas él Kelet-Európában, közülük a legtöbben hazánkban laknak. Számuk már most meghaladja a tízezret, és ha marad az eddigi tendencia, mindenképpen érdemes fölkeszűlnünk a fogadásukra. 2007-ben 4261 német idős élt hazánkban, 2011-ben pedig már 7146. Csehországban 1000 körülire tehető a számuk, Szlovákiában 615 német nyugdíjas él (Das Bild, 2012a). Látható tehát, hogy hazánkat kedvelik a legjobban. Nagyjából 400.000 német időskorú nem tudja már finanszírozni saját otthonbeli ellátását, aminek átlagos költsége (a privát és állami otthonok átlagát véve) 3400 euro körül van. (Der Spiegel, 2012; Das Bild, 2012b). Magyarországon egy átlagos nyugdíjasotthon havonta a bentlakó bevételeinek 80%-ába kerül, ami a 2011-es átlagnyugdíjjal (91.732 Ft) számolva 73.386 Ft-ba kerül (KSH, 2012; Geriáter Service Kiadó Kft, 2013). Sajnos a mostani hazai nyugdíjasotthonok állapota nem felel meg a nyugat-európaiak igényeinek. E rés betömésére jött létre Balatonszárszón a Pflegeheim Balaton, ahová csak németnyelvű lakókat várnak, weboldaluk is kizárólag németül érhető el. Ott három ápolási kategória létezik, ezek ára havonta 1500 és 2100 euró (450000-630000 Ft) között változik. Ez az intézmény egy négy csillagos hotelből lett átalakítva, kifejezetten igényes körülményeket biztosítva. A Balatonszárszón élő külföldi idősek nagyja szeret ott élni, és többen kihangsúlyozták, hogy a

(természetesen németül beszélő) személyzet kedvesebb, mint hazájukban volt, valamint több idejük jut egy-egy ápoltra (SeniorenCare, s.a.). Összehasonlításképpen egy csehországi idősök otthonában naponta 580 koronát kell fizetni, ami havonta nagyjából 209 000 Ft, azaz 670 euró (Das Bild, 2012a). Ez még mindig kevesebb, mint a fele a balatoninak, de az intézményekről készült képeket nézegetve ez az árkülönbség indokolt is. A Balatonszárszón fizetendő havi 1500 euró egy jól megállapított összeg, mert Németországban maximum ennyit fizet az egészségbiztosító a havi ápolásért (Origo, 2012a; Origo 2013b). A német és az osztrák átlagnyugdíj 1000-1100 euró körül van, ami önmagában kevés lenne a SeniorenCare finanszírozásához, azonban ebbe vagy besegítenek a biztosítók, vagy nem olyan sokkal kell kipótolniuk a bentlakóknak megtakarításaikból (Alpokalja Online, 2011). Természetesen a magyar fizetőképes keresletet sem akarjuk megfosztani egy hazai viszonylatban exkluzív időskori elhelyezéstől. A Pflegeheim Balaton az Armonea belga cég tulajdonában van, és további hasonló otthonokat terveznek Magyarországra. Sokkal jobb lenne, ha az ilyen típusú bevételek az országban maradnának.

Az Őrség ideális terep egy „luxus idősök otthona” létrehozására, hiszen (akárcsak a Balatonnál) gyönyörű a táj, kiváló a levegő, és híres a helyiek vendégszeretete, még akkor is, ha az idősebb korosztályokból nemigen beszélnek németül. Ez a probléma azonban orvoslódik, hiszen már az általános iskolában az első számú kötelező idegen nyelv a német. Ezeken kívül a környék a még aktívaknak számtalan szabadidős tevékenységet kínál, valamint fontos a térség földrajzi elhelyezkedése is. Ez hazánk szinte legnyugatibb része, tehát ez igen közel van a látogató családtagoknak, és az Őrség szépsége, vagy a Balaton közelsége vonzhatja a hozzátartozókat, illetve Ausztria szomszédsága is vonzerőt jelent a magyar kórházakban kevésbé megbízó leendő lakóknak. Ez a fejlesztés nemcsak bázistevékenységet teremt az Őrségben, hanem növeli a foglalkoztatást, motiválja a fiatalokat, hogy tanulmányaik elvégzése után hazamenjenek dolgozni, (esetleg később képzések is telepedhetnek rá) és országunk imázsának is jót tesz. Sajnos az Őrségben az otthon befogadására alkalmas épület nem igazán van, így az átalakítás nem jön szóba, kivéve az Iváncon található Sigray kastélyt, amely ma szociális otthonként működik. Fölmerülhet az Ivánczy kastély rekonstrukciója Hegyhátszentmártonon, amiből mára lényegében csak várárok és sáncdarabok maradtak. Így döntően az új épület fölhúzása tűnik járható útnak, de szerintünk közelebb áll az idősök elképzeléseihez egy kevésbé szállodaszerű, lakályosabb intézmény, mint a Pflegeheim Balaton.

Inkubátorház

Ez egy olyan intézmény, amelynek célja a helyben lakók támogatása az élet minden terén. Óriszentpéter polgármestere, Ör Zoltán is említette beszélgetésünkkel, hogy szeretné a megvalósuló projektek eredményeit mindenki számára bemutatni. Tehát eleinte a pionírok tapasztalatait hirdetné, és ösztönözné a lakosokat, majd tevékenységi köre folyamatosan bővülne.

Mezőgazdálkodással kapcsolatos támogatótevékenységek: Pusztán önerőből nehezebb volna ismét beindítani a gazdálkodást, ezért pályázati forrásokat is igénybe kell venni. Ezeket a lehetőségeket monitoroznák az inkubátorházban, és tájékoztatnák róla a gazdálkodókat, valamint föl hívnák a figyelmet a pályázatok elnyeréséhez szükséges kritériumokra és segítenének azok teljesítésében. Tehát levenné a gazdák válláról a nem közvetlenül gazdálkodással kapcsolatos terheket.

Élelmiszerelosztás: Amennyiben megvalósul az őrési falvak zöldség, gyümölcs önellátása, szükség lesz valamilyen formában cserére, vagy egyszerűen csak a főleg raktározására, szállítására. Ebben is segítséget nyújthat az inkubátorház, amelyben, vagy annak közelében érdemes egy ilyen raktárt létesíteni, mert az ott megfordulók mindig tájékozódhatnak a legfrissebb hírekről, lehetőségekről.

A kistérségnek szüksége van egy mozgó boltra, hiszen az időseknek nehézséget okozhat a boltba való eljutás és a cipekedés is. Ezért kell egy olyan bolt, ami házhoz megy, és nem csak hentes, ami már működik a régióban, hanem egy teljes bolt mindenféle élelmiszerrel, vegyi áruval, újságokkal, állateledelekkel, -takarmányokkal, sőt rendelésre akár háztartási gépekkel, elektronikai cikkekkel (Napi Gazdaság, 2011). Világos, hogy az egyre növekvő utazási-szállítási költségek miatt a kritikus vásárlói tömeg eléréséig e bolt drágább lesz a hagyományosoknál, azonban ha sokan veszik majd igénybe, árai csökkenhetnek a hagyományos boltokkal szemben megspórolt fix költségek révén (pl. üzlethelyiség fenntartása, vagy egy pék költségei csökkennének a mobilbolt megvalósulásával, hiszen neki attól kezdve már csak maximum egy helyre kellene szállítania). Ha megvalósul a CSA, segítséget nyújt logisztikai funkciója mind a termelőknek, mind pedig a vevőknek e köztük lévő összekötőkapocs, és a mobilbolt járművei fölhasználhatóak a dobozok célba juttatására. A nyári turistaszezonban a boltot szekerekre is átpakolhatják. A mobilboltban nem csak „hagyományos” termékek árusítását tervezzük, hanem helyi készítményekét is, mint pl. házi sütemények, lekvárok, akár készételek. Ezek jól beleillenek egy önellátó közösség képébe a specializáció által.

A másik komoly ok, amiért meg kell reformálni a kistérség (és egyébként az egész megye) vásárlási szokásait, hogy túl sok pénzt viszünk ki az országból a közösségépítő és gazdaságfejlesztő helyi megoldások helyett. A burgenlandi magyar bevásárlóturizmus szinte minden fogyasztási cikkre kiterjed (pl. élelmiszer, cipő/bőráru, ruházat, drogéria, lakberendezés, elektromos eszközök, építőanyag, irodaszerek, növények). Az osztrákok magyarországi kiadásai viszont döntően szolgáltatásokra (étterem, szépségipar, egészségügy) korlátozódnak. Az előbbi azért is elgondolkodtató, mert a magyar árszínvonal átlagosan még mindig 20-40%-kal az osztrák alatt van, és a burgenlandi kereskedelem forgalmának mégis kb. 15%-a származik magyar vásárlóktól, tehát az osztrák-magyar határon inkább kifelé áramlik a pénz (Palkovits, 2011).

Informatikai támogatások: Legyen szó mezőgazdasági termelésről, egy CSA vagy mobilbolt kínálatának bemutatásáról, rendelésének felvételéről, vagy ügyfelei menedzsmentjéről; egy vállalkozás versenyképességéhez elengedhetetlenek a megfelelő informatikai eszközök használata. E funkciók számítógépes támogatása klasszikusan a nagyvállalatok számára volt lehetőség, azonban az internetes penetráció növekedésével egyre több vállalat nyújt akár komplex CRM csomagokat Software as a Service-ként (SaaS) a világhálón keresztül előfizetéses konstrukcióban. Hasonlóan támogatható például a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos döntéshozatal (mint egy adott fajta számára kedvező termelési mód meghatározása) statisztikai elemzőprogramokkal. A versenyképesség ilyen eszközökkel való fokozásához azonban szükséges azok használatát illetve az elérhető hasznokat bemutatni a vállalkozók, gazdálkodók számára. Ezen felül a korszerű technológiák használata túlmegy a versenyképesség növelésén.

Egy ilyen inkubátorház nem csak segítséget nyújt a mindennapokban, de munkahelyeket is teremt. A három érintett témakör mindegyike informatikai tudást igényel, ami vonzó lehet a fiataloknak, akik az álláslehetőség tudatában tanulmányaik elvégzését követően inkább visszatérnek majd szülőföldjükre, gyarapítva az értelmiségiek egyébként alacsony számát.

Egészségügyi központ

Már fény derült rá, hogy a külföldiek gyakran keresik föl hazánk határmenti régióit az olcsóbb, de nem rosszabb minőségű szolgáltatásokért, tehát ésszerűnek tűnik egy szépségipari-egészségügyi komplexum létrehozása, persze nem nagyvárosi stílusban, hanem inkább földszintes-egyelemeletes épületekkel az USA-beli, európai belvárosokat mintázó „bevásárlófalvakhoz” hasonlóan (pl. Parndorf). A szépségipari szolgáltatások közül bármi szóba jöhet (manikűr, pedikűr, masszázs, szolárium, fodrászat, gépes fogyasztó eljárások,

stb.), az egészségügyi szolgáltatásoknak pedig azon része, amelyek ritkán, vagy alkalmászerűen kerülnek igénybe vételre. Ezek pl. fogászat; szemészet, szemüvegtészés; hallásvizsgálat, hallókészülék, ortopédia és esetleg a hozzá kapcsolódó sebészet, vagy akár pszichológia. Az ötletet egy magyar származású, Krems an der Donauban élő családjával való beszélgetésünk is alátámasztja, aki sokat jár haza Magyarországra: míg a magán szakorvosok díjai Ausztriában 50-80 euró (kb. 15.000-18.000Ft), addig Magyarországon ez ritkán lépi át a 10.000Ft-ot. Szerinte érdemes az osztrákokra építeni, mert még a nem határmenti Kremsből is átmént a lánya Csehországba tetováltatni, illetve magyarországi látogatásait mindig összeköti legalább egy fodrásszal. A fürdeni vágyókat havonta busszal hozzák Kremsből Bükbe, ahol a fürdő után ellátogatnak egy étterembe, majd hagynak a turistáknak egy kis időt vásárolni. Valamint azt is megtudtuk, hogy sokan jönnek hazánkba kutyákat vásárolni, tehát érdemes lehet kutyatenyésztéssel is foglalkozni (Gruber, 2013).

Az 1300m mélyben (Ör, 2013) leledző termálvizet kihasználva pedig fürdő telepíthető, ami a fönti szolgáltatásokkal együtt egy egészségfarmot alkothat. A fürdő esetében fontos figyelni a belépő és a szolgáltatás reális arányára, A fürdő közelében egy hotel is elhelyezhető. Ez föltehetően nagy bevételeket hozna és a versengés elkerülése végett inkább nem egy falu belterületére telepítenénk e központot, hanem azon kívülre.

Ez a projekt kecsegtet a legtöbb álláslehetőséggel, azonban a dolgozat írói nem értenek egyet ennek megvalósulásával, mert nem illeszkedik a térség környezeti és kulturális értékeinek megőrzéséhez, valamint hosszú távú hasznai is vitathatóak. Ennek ellenére a helyi vezetők látnak benne potenciált.

Infrastruktúra:

Az első scenárióban bemutatott infrastruktúra-fejlesztési intézkedéseken túlmenően egy intenzívebb turizmust vagy egészségügyi igények kiszolgálását megcélzó régióban szükséges az infrastruktúra további fejlesztése.

Közösségi közlekedés: Elsősorban a közösségi közlekedésre gondolunk, mivel a települések egymáshoz viszonyított elérhetősége kedvezőtlen, buszok csak naponta párszor járnak a falvak között, ezzel is autójához láncolva a térségbe látogató turistát.

Turista körjárat: Ezen túlmenően érdemes lehet turistaszezonban egy, az odalátogatók számára több látnivalóval rendelkező településeket fix sorrendben bejáró hop-on-hop-off jellegű buszjárat indítása, melyről a turisták bármely településen leszállhatnak, majd

megtekintve a helyi nevezetességeket a következő járáttal továbbutazhatnak az azt követő településre. Figyelembe véve a külföldi vendégéjszakák alacsony számát érdemes a menetrendeket, tájékoztatókat többnyelvűre készíteni.

5. Összefoglalás

Bármely scenáriót is nézzük, elmondhatjuk, hogy a térség számos lehetőséget hordoz a gazdaság fellendítésére, munkahelyek teremtésére. Ezek kihasználását elsősorban a fiatalok térségéből való kivándorlása és a lakosság passzivitása, ismerethiánya okozza. Láthattuk, hogy a két probléma kezelhető együttesen: a korszerű technológiákat megfelelően alkalmazó üzleti modellek nem csak versenyképesebbé teszik a helyi vállalkozókat, hanem új, érdekesebb munkahelyeket is teremtenek, ezzel vonzóvá téve a térséget fiatal diplomások számára.

Összegzésképpen úgy gondoljuk, hogy a térség problémái elsősorban társadalmi eredetűek. Ugyan a kérdéskört nehéz megragadni, hiszen az okok különböző következményei egyben hatnak is egymásra: a jelenlegi szűk lehetőségek maguk után vonják a fiatalok elvándorlását, ami tovább csökkenti a térségben elérhető opciókat. A legfontosabb általános cél tehát a jelenség megfordítása: egy erős kistérségi közösség kialakítása már a legfiatalabbak között is.

Elmondható, hogy a gyenge közösségek – és az ebből eredő problémák – nem csak az Őrségben tapasztalhatóak. A jelenség sajnos általánosabb, leküzdése pedig a döntéshozók, az értelmiség feladata, hiszen a helyi összetartás hiányában a legszerényebb célok sem valósíthatóak meg.

Irodalomjegyzék

- Anonymus a (2013): Az Őrségi Nemzeti Park szerepe. Interjú. (2013. március 2.)
- Anonymus b (2013): Őrségi tej régen és ma: Az Őrségi Tejüzem értékesítéséről. (2013. március 2.)
- Alpokalja-Online (2011): Nyugdíjak Európában: Ausztriában 340 ezer forint az átlagnyugdíj (részletes körkép), <http://www.alon.hu/nyugdijak-europaban-ausztriaban-340-ezer-forint-az-atlagnyugdij-reszletes-korkep>, Letöltés időpontja: 2013. március 25.
- Bajmóczy, Zoltán (2011): Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe. JATEpress, Szeged.
- Batha-Porta Kft. (2013): Webshop – Őrségi Magolaj <http://www.orsegimagolaj.hu/webshop> Letöltés időpontja: 2013. március 20.
- Bioszentandrás (2012): A programról. <http://www.bioszentandras.hu/a-programrol/>, Letöltés ideje: 2013. március 22.
- CYLEX (2013): CYLEX Tudakozó. : <http://www.cylex-tudakozo.hu> Letöltés időpontja: 2013. február. 20.
- Cseke János (2013): A fazekasság rejtelseiről. Interjú. 2013. március 02.
- Das Bild (2012a): Schon über 10 000 deutsche Rentner leben in Osteuropa, <http://www.bild.de/ratgeber/2012/altenheim/schon-ueber-10000-deutsche-rentner-leben-in-osteuropa-27145824.bild.html> Letöltés ideje: 2013. március 25.
- Das Bild (2012b): Maria (82) weiß nicht, dass sie in Tschechien ist, <http://www.bild.de/ratgeber/2012/rentner/maria-weiss-nicht-das-sie-in-tschechien-ist-27162734.bild.html> Letöltés ideje: 2013. március 25.
- Der Spiegel, (2012): Teure Pflege: 400.000 Senioren können Altenheim nicht mehr zahlen, <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/hunderttausende-senioren-koennen-ihre-altenpflege-nicht-mehr-zahlen-a-863822.html> Letöltés ideje: 2013. március 25.
- European Comission, 2010. *Investing in Europe's future - Fifth report on economics, social and territorial cohesion*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gergócs Miklós (2013): Hagyományos életvitel az Őrségben. Interjú. (2013. március 24.)
- Geriáter Service Kiadó Kft (2013): <http://www.nyugdijasotthon.hu>
- Gruber, Elizabeth (2013): Preisunterschiede zwischen Österreich und Ungarn. Interjú. (2013. március 20.)
- Gyöngyössy Péter (2003): Település és táj kapcsolata az Őrségben. Kerekérdő Alapítvány. Szombathely
- Horváth László (2013): Az Őriszentpéteri kistérség oktatási intézményeinek helyzete. (2013. március 1.)
- Kapornaky Sándor (2013): Az Őriszentpéteri kistérség fejlesztése. (2013. március 3.)

Kovács Gyula (2013): Hagyományos gyümölcsfajták az Őrségben. Interjú. (2013. március 3.)

Kiss-Kovács Orsolya, (2013): Tagtoborzó találkozó. Előadás. Szeged: Évkerék ökotanya.

KSH (2011): Tájékoztatási Adatbázis, <http://statinfo.ksh.hu/Stainfo/themeSelector.jsp?&lang=hu> Letöltés időpontja: 2013. március 25.

KSH (2012): A havi nettó kereset összege 141 127 forint, az átlagnyugdíj ennek 65%-a volt 2011-ben http://zipp.hu/belfold/2012/09/03/a_havi_netto_kereset_osszege_141_127_forint_az_atlagnyugdig_ennek_65_-a_volt_2011-ben

Lengyel Imre (2010): Regonális gazdaságfejlesztés – Versenyképesség, klaszterek és alulról szerveződő stratégiák. Akadémia kiadó, Budapest.

Lengyel Imre, Rechnitzer János (2004): Regionális Gazdaságtan. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs.

Napi Gazdaság (2011): Útra keltek a hentesüzletek <http://www.napi.hu/index.php?m=search&q=mozg%C3%B3+h%C3%B3Asboltok&au=0&sz=&ro=&f=2011.05.01&t=2013-03-21>, Letöltés ideje: 2013. március 21.

Natúrpark Térségfejlesztési Kht. (2002): Az Őriszentpéteri Kistérség Területfejlesztési koncepciója és Programja.

Nyugat-Dunántúli régió (2011): Kistérségi portál <http://www.nydregio.hu/cgi-bin/kisterseg/index.cgi?kistersegID=10> Letöltés időpontja: 2013. március 14.

Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt. (2005): Az Őriszentpéteri Kistérség Gazdasági szerkezet átalakítási programja.

Őr Zoltán (2013): Fejlesztési lehetőségek az Őrségben. Interjú. (2013. március 1.)

Origo (2012a): Német nyugdíjasok lephetik el a magyar idősotthonokat, <http://www.origo.hu/itthon/20121226-nemet-nyugdijasok-lephetik-el-a-magyar-idosotthonokat.html> Letöltés időpontja: 2013. március 25.

Origo (2012b): Olcsó magyar luxusra vágnak a spórolós német nyugdíjasok, <http://www.origo.hu/itthon/20121228-nemet-nyugdijasok-magyar-idosotthonokban.html> Letöltés időpontja: 2013. március 25.

Orseg.hu (s. a.): Köszöntjük az Őrség honlapján <http://www.orseg.hu> Letöltés időpontja: 2013. március 14.

Őrségi magolaj: Őrségi magolaj <http://www.orsegimagolaj.hu> Letöltés időpontja: 2013. március 22.

Őrségi Nemzeti Park (2013): <http://onp.nemzetipark.gov.hu/> Letöltés időpontja: 2013. március 15.

Őrségi Többcélú Kistérségi Társulás (2010): Közfoglalkoztatási Terv. Az „Út a munkához” program gyakorlati megvalósítására. 2010. Forrás: <http://www.orsegikisterseg.hu/download.ashx?type=file&id=3044> Letöltés időpontja: 2013. január. 20.

Őrségi Többcélú Kistérségi Társulás (2013): Őriszentpéter – Kistérség. 2010. Forrás: <http://www.orsegikisterseg.hu> Letöltés időpontja: 2013. január. 20.

Pataki György (2007): Érzékeny természeti területek természeti tőkéjének közgazdasági értékelése. Kutatási jelentés. Szent István Egyetem, Gödöllő

Palkovits István (2011): A kereskedelem főbb trendjei és jellemzői Vas megyében és Szombathelyen. Műhelytanulmány a kereskedelmi koncepció kidolgozásához. Szombathely.

Pumpkin Oil UK (2013): Shop <http://www.pumpkinoil.co.uk/shop> Letöltés időpontja: 2013. március 22.

SeniorenCare (s. a.): Häufig gestellte Fragen, <http://www.seniorencare.com/faq.html>, Letöltés időpontja: 2013. március 25.

Szinetár Csaba, Györke Gyula, Hella Ferenc, Kemencei Ilona, Nagy Krisztina, Sülyi Péter (s. a.): Bajánsenye. A történelmi Őrségben. Bajánsenye önkormányzata.

TeIR (2013): REMEK.
<https://teir.vati.hu/teirpub/remek.gen?xids=45,46,1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,53,54,23,24,25,26,27,28,31,32,47,48,49,50,43,44,51,52&xtertip=K&xterkod=4805>
Letöltés időpontja: 2013. február. 20.

Tudatos Vásárlók Egyesülete (2013): Községi mezőgazdálkodás Európában és Magyarországon. Előadás. Francia Intézet. 2013. február 21.

Vörös Gábor (2013): Fazekasok helyzete az Őrségben. Interjú (2013. március 02.)

WeWood Hungary (2013): Órák – WeWood <http://www.wewood.hu/orak/> Letöltés időpontja: 2013. március 22.

Mellékletek

1. Melléklet: Az Őrszentpéteri kistérség 2002-es és 2005-ös stratégiai programjai és azok hatása a foglalkoztatásra.

	Stratégiai program	A program célja	Foglalkoztatásra vonatkozó várható hatások	Foglalkoztatásra vonatkozó eredmények
2002-es stratégiai programok	A gazdaság versenyképességének növelése	Helyi vállalkozások indításának támogatása, az Őrségi termékekre és szolgáltatásokra koncentrálni	A versenyképes vállalkozások munkahelyet és megélhetést biztosíthatnak a helyieknek, valamint az Őrségi sajátosságok hangsúlyozása erősíti az ott élők identitását.	A vállalkozások száma valóban nőtt az elmúlt 10 évben és a vállalkozásokból származó jövedelem is, habár az országos átlagtól elmaradó szinten.
	Turizmusfejlesztés	A kistérség turisztikai vonzerejének növelése, a turizmusba bekapcsolódó vállalkozások számának növelése.	A turizmus, mint az Őrség egyik kitörési pontja számos munkahelyteremtő lehetőséget kínál a turisztikai szolgáltatások bővítésével, melybe sok család bekapcsolódhat akár kiegészítő jövedelem szintjén.	A vendéglátóhelyek száma ugyan növekedett az elmúlt 10 évben, azonban a szálláshelyek férőhelyeinek száma csökkent, ami a kapacitáscsökkenésre utal. A vendégéjszakák alakulásának ingadozása pedig az ágazat instabilitására, tehát az abból szerzett megélhetés nehézségére utal.
	Humánerőforrás fejlesztés	A kistérség számára kívánja biztosítani a megfelelő tudás és képességek birtokában lévő humán erőforrást, egyrészt a helyi lakosság képzésével, másrészt külső	A szakképzett munkaerő lehet az alapja a versenyképes helyi gazdaságnak, valamint a térség szociális elszigeteltségét csökkentve növelhető a helyiek életszínvonala, valamint külső szereplők	A térség iskolázottsági adatai jók, szinte kivétel nélkül mindenki továbbtanul, azonban a legjobb képességűek nem a térségben vállalnak munkát, csökkentve ezzel a helyi értelmiségiek körét. A

		erőforrások biztosításával.	bevonásával a kistérség bekapcsolódhat a hazai és a nemzetközi gazdaság áramlásába, ami öngerjesztő folyamatként hathat a helyi gazdaságra is.	térségen kívülről beköltözők (gyüttmentek) között kétféle típust találunk: egyrészt sok művészt, nyugdíjas éveiket ott-tölteni vágyók, másrészt néhány igen motivált családot, akik biogazdálkodással vagy turizmussal foglalkozva motorjai lehetnek a helyi gazdaságnak.
	Életminőség javítása	Fenntartható infrastrukturális fejlesztések, melyek illeszkednek az Őrség természeti és kulturális értékeinek megőrzéséhez	Települések közti kapcsolat erősödése a kistérségen belül, illetve más térségekkel, valamint a javuló életszínvonal miatt a vándorlási mérleg pozitívrá fordulása, ami javítja a térség humán erőforrás-ellátottságát.	A vándorlási mérleg pozitívrá fordult 2008-2011 között, valamint a kistérség csatornázottsága 80% fölött van, valamint számos Teleház létesült az elmúlt években, melyek hozzájárulnak a helyi élet élvezetesebbé tételéhez is hozzájárulnak.
2005-ös stratégiai programok	Tudatos termékfejlesztés	A turizmus hatékonyabb kihasználása a térség specializációján keresztül.	A térség vonzerejének és a vendégek számának növelése új munkahelyek teremtménye ad lehetőséget, és az új szolgáltatások új szereplők bekapcsolódását eredményezi az ágazatba.	Valóban egyre több és diverzifikáltabb programok várják az odalátogatókat, de a lehetőségek még korántsem kimerítettek, a vendégéjszakák száma pedig évről-évre igen változó, inkább stagnál mintsem növekszik.
	A mezőgazdaság és a hagyományos kismesterségekhez	Mezőgazdálkodási kezdeményezések támogatása és együttműködések	A mezőgazdaságban való munkavállalás ösztönzése nem csak új munkahelyek teremtménye ad lehetőséget, hanem	A mezőgazdaságban tevékenykedők aránya nem javult az elmúlt években, az együttműködések igen alacsony szintje

	kapcsolódó integrált fejlesztések	kialakulásának motiválása.	lakosság-megtartó ereje is lehet a megfelelő termelési viszonyok és szolgáltatások kialakításával.	jellemző. Nincs példa közös értékesítésre vagy hasonló együttműködésekre.
	Humán erőforrás fejlesztés	A lakosság tudásának és képességeinek fejlesztése elsősorban a turizmus és az ahhoz kapcsolódó vállalkozásmenedzsment területén.	A helyi lakosság turisztikai képzésével – nyelvoktatás, turisztikai termékekhez kapcsolódó oktatás – nő a szolgáltatások színvonala, ami a megnövekedett látogatók számával hozzájárul az ágazati vállalkozások, így a munkavállalók számának növekedéséhez is.	A helyi általános iskolában második osztálytól a német nyelvet kötelezően tanulják a diákok, de a felnőttek körében nagyon kevesen beszélnek idegen nyelvet. Idegenvezetéssel és egyéb programok kialakításával néhányan foglalkoznak, elsősorban a Nemzeti Park keretein belül valósulnak meg programok.

Forrás: Natúrpark Térségfejlesztési Kht., 2002; Nyugat-Pannon Regionális Fejlesztési Rt., 2005; Teir adatok; interjúk alapján saját szerkesztés

2. Melléklet: SWOT analízis

Erősségek

Táj szépsége, nagyobb erdősültség
Egyedülálló építkezési forma
Hagyományok: kézművesség, kosárfonás
fazekasság, tökmag
Fekvés két országhoz közel
Vendégszeretet
Vendégéjszakák magas száma
Közbiztonság
Központ jól megközelíthető
Nincs ipari szennyezés, jó levegő
Mindenki továbbtanul középiskolában
Kezdeményezések a hagyományos
gyümölcsfajták népszerűsítésére
OKJ képzések az Őrségi teleházban
Mezőgazdasági tudás
Nincs reklám
Turisztikai infrastruktúra, programok:
szálláshelyek, programok, tanösvények, erdei
iskola, vásárok, rendezvények
Sok méhészt
Fenyőfák
Őrségi nemzeti park régiót népszerűsítő
márkanéve
Minőségi vadállomány
Pozitív vándorlási mérleg az elmúlt 5 évben
Tiszta városok

Gyengeségek

Régió belüli rossz közlekedés: utak, köz.
Közlekedés, bicikliút, járda
Kevés fiatal, öregedő korfa
Alacsony természetes szaporulat
Rossz honlapok, nincs egységes online
megjelenés, szálláshely-információk hiánya
Illegális hulladéklerakat
Alacsony vállalkozási kedv
Gyenge marketing
Legjobb képességű diákok elvándorolnak
Tengelytörő Göcsej
Nincs rossztudós programlehetőség
Nincs büfé
Nincs mezőgazdaság
Nincs összefogás
Nincs tapasztalatcsere
Elhanyagolt telkek
Nincsenek jelzések
Vállalkozói tőke hiánya
Szezonalitás
Nincs kínálat, kicsi kereslet
NPI szabályozás kedvezőtlen a befektetőknek:
nehezíti a helyiek életét
Feldolgozóüzemek hiánya
Kevés játszótér, WC
Hozzáállás
Szolgáltatások hiánya
Kevés egészségügyi intézmény

Lehetőségek

Termálvíz,
Nemzeti park
Fafeldolgozás
Osztrák-szlovén kapcsolat, kedvező földrajzi helyzet
Népvisélet
Közös kultúrkapcsolat, identitás
Idősek tudása
Idősek otthona
Agyag
Falvak specializációja, közelség egymáshoz
Gasztronómia
A térségben élő művészek
Pályázati szempontból kedvezményezett
Őrségi fazekastermékek marketingje
Pálinka, bor, gyümölcs, aszalt gyümölcsök
Feldolgozóipar
Állattenyésztés
Táborok
Technológia
Karácsonyfa

Fenyegetettségek

A nemzeti park korlátozza a gazdálkodást
Nem preferáltak a magyar termékek (sem szabályozás, sem vásárlók oldalán)
Erdész közbenjárása kell az erdőgazdálkodáshoz
Kihallhat a tudás
Átalakuló társadalom (helyiek el-, művészek beköltöznek)
Központosított szabályozás
TV, idegen földspekuláció
Oktatási intézmények megszűnése
Falusi közösségek felbomlása
Karvalytőke
Potenciált csak nagyvárosokban látnak az emberek
Városi életmód vonzása
Fogyó népesség

Az első listaszinten jelöljük az analízis elemeit, a második pedig a belőlük származtatott intézkedésjavaslatokat.

Erősségek-Lehetőségek:

- Táj szépsége, nagyobb erdősültség; tanösvények; fekvés két országhoz közel
- Őrségi Nemzeti Park
 - több tanösvény, esetleg egy vízi létrehozása. Versenyek, játékok szervezése pl. geocaching, egyénileg, csoportoknak, iskoláknak, valami jelképes nevezési díj ellenében. Ezeket érdemes külföldön is meghirdetni.
- Vendégszeretet; tiszta levegő; tiszta falvak; szálláshelyek magas száma
- Termálvíz
 - termálvízfürdő létrehozása. Ez megvalósulhat a mai wellnessközpontok mintájára, vagy egy kedves falusi kis fürdőként is. Az utóbbi esetben nem kell szálloda, így a jelenlegi szállások kihasználtsága nő, és remélhetőleg az a csoport elkerüli majd a helyet, aki tivornyázni jönne, és így talán a fürdő inkább válik kiegészítő programmá, vagy „rosszidős” programmá, mint fő vonzerővé. Így a tömegturizmus és az összes velejáró negatívum (bűnözés, több szemét) elkerülhető.
- Vendégszeretet; tiszta levegő; tiszta falvak; szálláshelyek magas száma; fekvés két országhoz közel
- Termálvíz; osztrák-szlovén kapcsolat
 - Termálfürdő reklámozása külföldön is.
- Egyedülálló építkezési forma; hagyományok
- Népviselet; gasztronómia
 - Hangsúlyozandó az Őrség kultúrájának egésze: ez lehet ismeretterjesztő anyagként a „marketingcsomag” része, de meg kéne jelennie a „látszólagos mindennapokban” is: a biofarmerek, (tök)magoljaosok, pincérek hordjanak népviseletet. Egy főzőverseny/fesztivál kialakítása, ahol a látogatók portáról-portára rallyznak (ingyen) esznek-isznak, és pontoznak.
- Fazekasság
- Agyag
 - ha a NP nem is enged valós agyagbányászatot, legalább egy bemutatógödör kell.

- Tiszta városok; nincs reklám; jó levegő, vendégszeretet
- Térségben élő művészek
 - Művésztelep: egész évben működjön, legyen festői környezetben, szállással, nagy kerttel, ahol a szobrászok is elférnek
- Hagyományos gyümölcsfajták népszerűsítése
- Pálinka, bor, gyümölcs, aszalt gyümölcs
 - Termesztés és feldolgozó üzem: vállalkozó szelleműekhez akár 1-1 fa telepítése (lehetőség szerint több, illetve emberek meggyőzése a nagyobb volumenű termesztésről) a termés pedig:
 - Eladható az Őrség név alatt, mint különleges gyümölcs
 - Helyi borászok irányításával bor készíthető, később önállóan is
 - Aszalando
 - Gyümölcslé (kevésbé jó darabokból)
 - pálinka főzhető: vagy szedd magad/főzd magad akció keretében, vagy idővel egy „akkreditált” pálinkafőzőben (akár bérfőzés) és piacra dobható
- Két országhoz közel
- Táborok, nemzetközi kapcsolatok
 - Cseretábor programok iskolákkal.
- Erdősültség
- Fafeldolgozás
 - bútorgyár, esetleg magas presztízsű termékek a földolgozható fa alacsony mennyisége miatt.
- Fenyőfák
- Karácsonyfa
 - Szervezett, közösségi „karácsonyfázás” (egy nagy teherautó bérlése, közösen fölvenni pl. Budapestre, eladni, ahelyett, hogy: viszonteladónak adják át, vagy egyedül viseljék az útiköltségeket.)
- Erdősültség
- Feldolgozóüzem
 - Karácsonyfákhoz fadíszek gyártása. Ha ez nem is „rosszidős” program, de a térség bevételei szempontjából mérsékli a szezonalitást.

Erősségek-Fenyegetések:

- Nemzeti Park; gyümölcsfajták
- Oktatási intézmények megszűnése; kihaló tudás
 - Akár a NP keretein belül, de mindenképp az időssekkel hagyományőrző tanítások organizálása (mezőgazd, állattenyésztés) erdőgazdálkodás.
- Hagyományok
- Falusi közösség fölbonnlása; potenciál csak a városokban; kihalhat a tudás
 - Eleinte a hagyományokon alapuló összetartás kovácsolása: idősebbek adják át tudásukat a fiatalabb gazdálkodóknak, mutassák meg a népviseletet, asszonyok varrják meg a pincéknek. Később sportegyesületek, klubok (kártya, disco) így lenne talán megtartóereje a közösségnek, falvaknak
- Hagyományok
- Központosított szabályozás
 - Ki kell alakítani egy tervet, a szabályozást teljesen figyelmen kívül hagyva, mi lenne ideális, megvalósítható, majd ezt harmonizálni a szabályozással, vagy lobbizni a bottom-up ért. Lobbierő nő, ha más régiók is kialakítják saját tervüket → más régiók meggyőzése

Gyengeségek-Lehetőségek:

- Hiányos turisztikai infrastruktúra (keves büfé, WC, játszótér)
- Pályázati szempontból kedvezményezett
 - Azon kiszolgálóegységek fölépítése, amelyek a turista közérzetét komfortosabbá teszik
- Régió belüli rossz közlekedés
- Falvak egymáshoz való közelsége; pályázat
 - bicikliutak, járdák építése
- Gyenge marketing
- Falvak specializációja
 - Az inkább turistákat vonzó falvak álljanak rá egy profilra (pl. Szalafő: magolajok, Magyarszombatfa: fazekasság, Velemér: templom, habán, stb.), és ne fosszák meg egymást a turistáktól, és e profilt együtt kell majd emlegetni a települések nevével, hogy tudatosuljon
 - szervezett turistajáratok (busz, szekér) szervezett játékos programokkal, így egy település sem marad ki a pixisből.
 -
- Rossz közlekedés

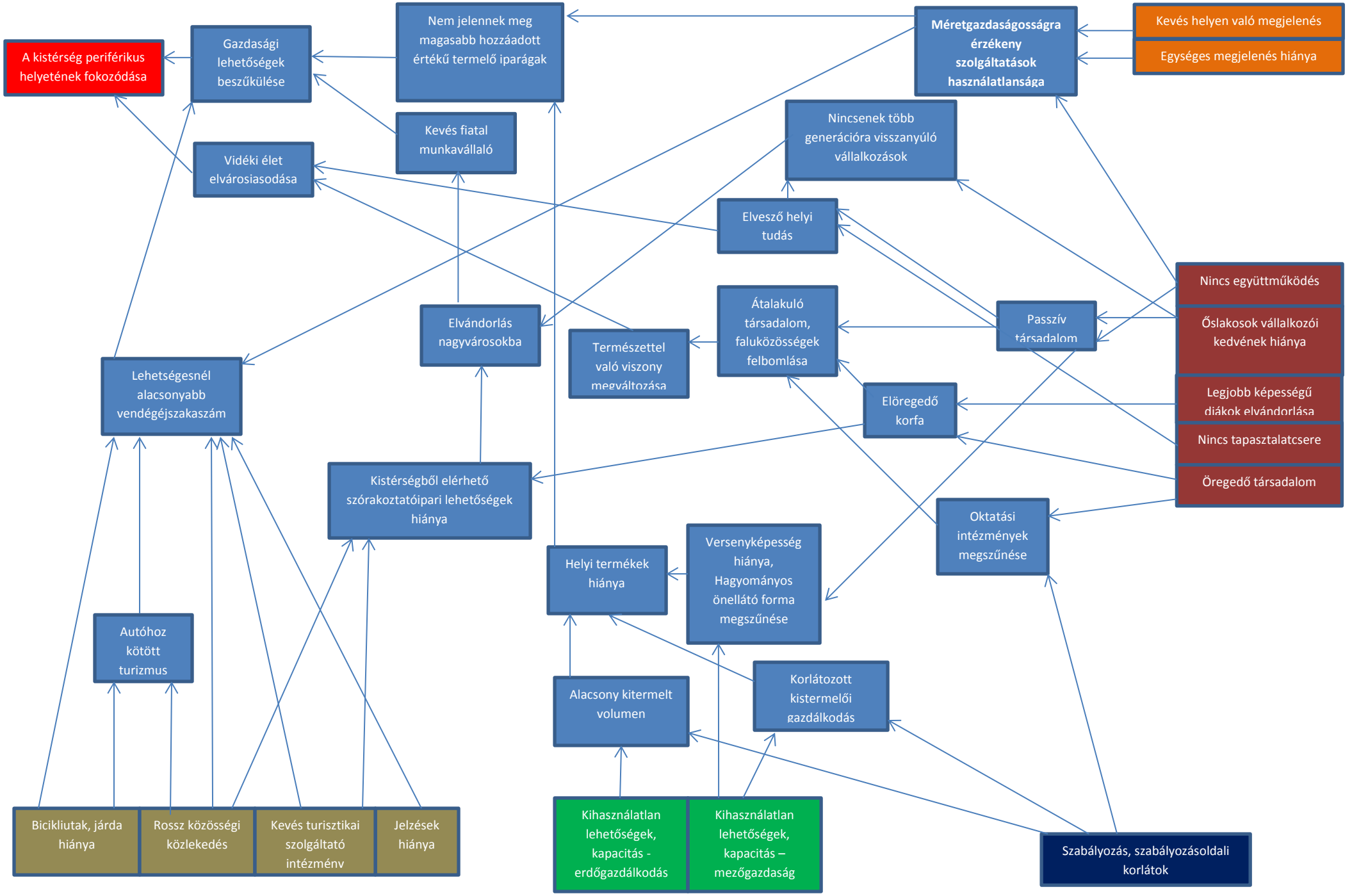
- Kevés fiatal
- Technológia
 - A fiatalok helybenmaradása talán serkenthető, ha az érdeklődési körüknek megfelelő alkalmazásokat, megoldásokat tudunk a régiójukra interpretálni. Pl. informatika alkalmazása a mezőgazdaságban, akár helyi kis ötlet-, fejlesztőirodával
- Öregedő korfa
- Idősek otthona
 - a jelen helyzetben egyre nehezebbé váló idősök sorsa (bevásárlás, nehéz közlekedés, időjárási viszonyok) könnyebbé válhat, illetve a közeli szomszédos országok lakói is célközönség lehet, hiszen föltehetőleg olcsóbban tudunk ugyanolyan minőségű szolgáltatást nyújtani, mint pl. Ausztriában
- Kevés egészségügyi intézmény
- Kedvező földrajzi helyzet
 - egészségügyi turizmus
- Szezonalitás
- Termálvíz
 - „rosszidős” program
- Nincsenek jelzések
- Feldolgozóipar
 - egységes örségi „táblázás” kialakítása, amelyek a szálláshelyeket, látványosságokat jelölik, illetve akár utcanevek, házszámok

Gyengeségek-Fenyegetések:

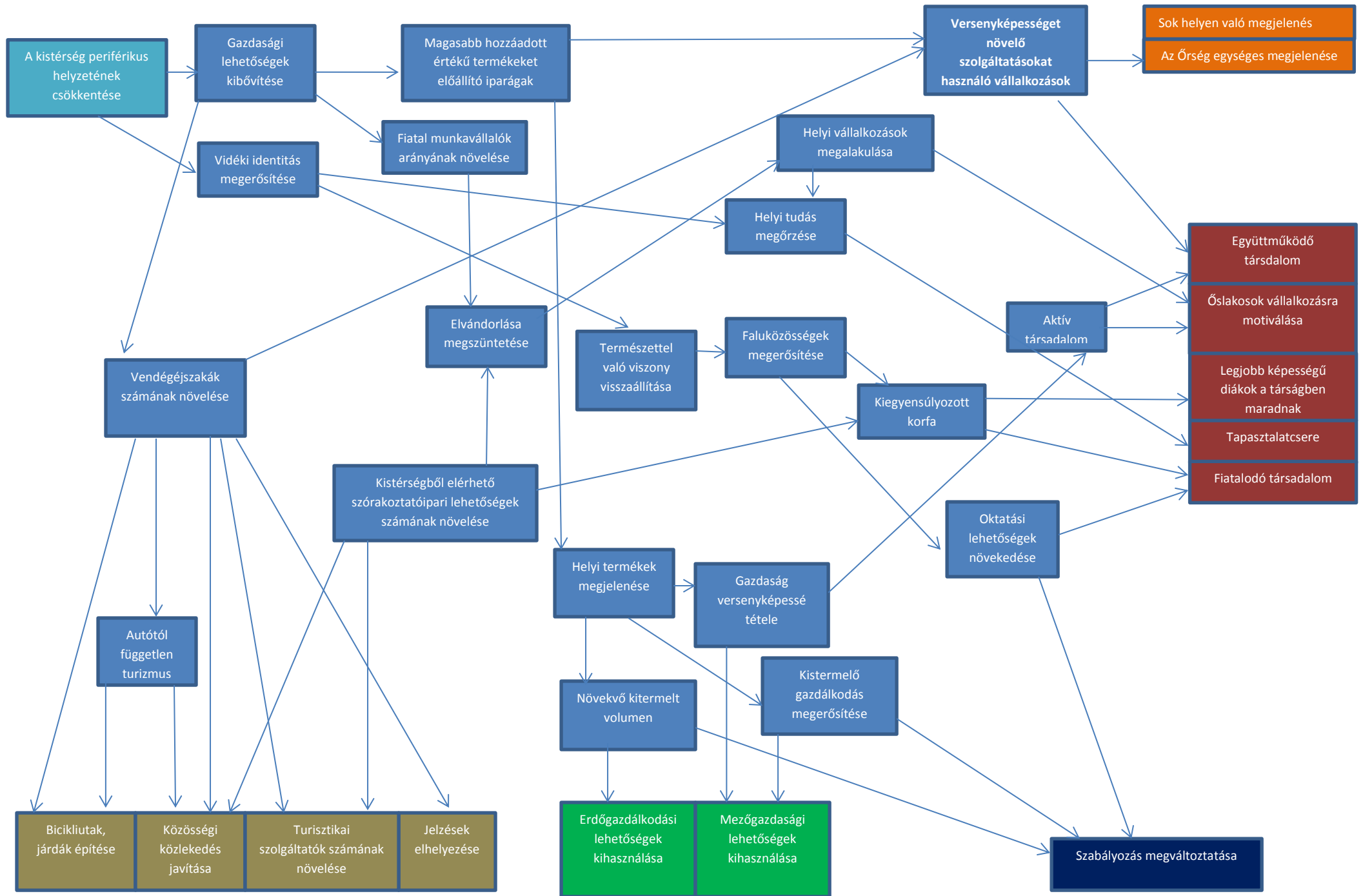
Nincs összetartás; nincs mezőgazdaság, állattenyésztés

- Nem preferáltak a helyi termékek
 - Egyrészt a már tárgyaltak alapján fontos a mezőgazdálkodás „újra honosítása”, így csökkenne a térség kiszolgáltatottsága
- Potenciált csak városokban látnak
- Öregedő korfa
 - fiatalok megtartása (l. korábban)
- Nincs összefogás
- Falusi közösség fölbomlása
 - Falusi közösségi terek kialakítása fiataloknak: szórakozóhely; idősebbeknek trécselő kör, de ide fontos a hallgatóság: fiatalabbak, akár nemhelyiek, akiknek a tudás átadódhat.

Forrás: Saját szerkesztés

Célfa

4 Melléklet: A kistérség településeinek látványosságjegyzéke

	Templomok	Műemlék	Egyéb épített	Egyéb nem (manapság) épített	Rendezvények
Bajánsenye	református, katolikus templom	építészeti műemlék XIX. sz.: lakóház istálló	Milleniumi emlékpark, Szt. István szobor, horgásztavak	Kossuth-fa, Kis-hegy: régi prэшázak	rönkhúzás, búcsú (május 2. vasárnapja), falunap(aug. 3.hétvégéje), szüreti fölvonulás, Őrségi vásár
Felsőjánosfa		falusi udvar, korabeli gazdálkodási eszközök., harangtorony	szabadidőpark, patakparti pihenő, milleniumi emlékpark, Újszülöttek parkja		
Felsőmarác	katolikus templom	milleniumi emlékmű, felsőmaráci ház			
Hegyhátszent-jakab	katolikus templom a XIII. századból			Vadása-tó	
Hegyhátszent-márton	katolikus templom		Ivánczy-kastély	várdomb, Lugos-patak völgye, sárgaliliom	
Ispánk		harangláb, kódisállásos lakóház korhű bútorokkal	pajtaszínház	milleniumi emlékpark, hősi emlékkert, kitelepítési emlékhely, Béke-liget, helytörténeti gyűjtemény	
Ivác	árpádkorból származó plébánia	Sigray kastély	díszkút, Nepomuki Szt. János szobor,	100 éves liliumfa, helytörténeti múzeum, ivánci nemzetőrök emlékoszlop	
Kercaszomor	református, katolikus templom	pusztatemető+templomromok, kódisállásos porta, református harangláb	Communitas fortissima-a legbátrabb község emlékhely		
Kerkáskápolna		református harangláb, Avas család sírkápolnája			szántóverseny
Kisrákos	református templom	hősi emlékmű		érinti a községet a Via Sancti Martini kulturális európai útvonal	

Kondorfa	katolikus templom	innen került a szentendrei skanzenba 1993-ban a falu régi iskolája, milleniumi emlékmű		Polyák Ferenc két szobra (fafaragvány), Krisztus feszület: keresztfá, Krisztus-szobor kőből	
Magyarszombatfa		haranglábak (fa és kő), Czúgh János emlékszóbra	vadászkiállítás	sárgaliliom tanösvény	
Nagyrákos	katolikus templom XV. sz., református templom	Tájház: Alsószer 228hrsz	Kovácsműhely, ország leghosszabb (1400m) vasúti völgyhídja		völgyhídi vásár
Őrimagyarósd	evangélikus templom			várdomb kilátóval, II. vh-s lövészárk és tankcsapda	
Őriszentpéter	református, katolikus templom	Turul-szobor, parasztházak			
Pankasz		szoknyás harangláb	helytörténeti múzeum, XIX. sz.-i kovácsműhely		
Szaknyér		harangtorony		Mária Terézia hársfa	
Szalafő	református, Árpád kori templom	Pityerszeri Népi Műemlékegyüttes	Megtekinthető porták (Jakosa, Ferencz)	Fekete-tó (Fekete-láp): védett	
Szatta		kódisállásos parasztházak	emlékház, imaház, Szt. István szobor	Esterházy kő, helytörténeti gyűjtemény	
Szőce	Árpád-kori katolikus templom			tőzegmohás láprét	
Velemér	Szentháromság templom	korabeli őrségi építkezés sok helyen fönmaradt	Sindümúzeum: őrségi jelkincs eredet, székely írással való kapcsolata (előzetes egyeztetés kell)	sárgaliliom tanösvény	
Viszák	református, katolikus templom	malom, felszentelési emlékmű, kitelepítettek faszobra	pajtaszínház	a gellért-hegyi szabadságszobor modelljének szülőfaluja	

Forrás: Saját szerkesztés Őrségi Többcélú Kistérségi Társulás, 2013 alapján